

Det levande biblioteket

Handbok för arrangörer

Ronni Abergel
Antje Rothemund
Gavan Titley
Péter Wootsch

Det levande biblioteket

En handbok för arrangörer

ANP 2005:761

© Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2005 (svensk översättning)

© Council of Europe, 2005 (English edition)

Denna översättning av *Don't judge a book by its cover – The Living Library organiser guide* (ISBN 92-871-5766-99) har utarbetats enligt avtal med Europarådet

ISBN 92-893-1204-1

Tryck: Scanprint a/s, Århus 2005

Omslag och layout: Merán studios

Foto: se sidan 64

Upplaga: 650

Tryckt på miljövänligt papper som uppfyller kraven i den nordiska miljösvanemärkningen. Publikationen kan beställas på www.norden.org/order. Fler publikationer på www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Nordiska ministerrådet

Store Strandstræde 18

DK-1255 Köpenhamn K

Telefon (+45) 3396 0200

Fax (+45) 3396 0202

Nordiska rådet

Store Strandstræde 18

DK-1255 Köpenhamn K

Telefon (+45) 3396 0400

Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Åsikter som framförs i denna trycksak omfattas av författarnas ansvar och återspeglar inte nödvändigtvis Europarådets uppfattning.

Alla rättigheter är skyddade i lag. Inga delar av denna skrift får återges eller vidareanvändas i någon form, på elektronisk (CD-rom, Internet etc.) eller mekanisk väg, inklusive fotokopiering, genom upptagning eller med hjälp av system för datalagring och sökning utan skriftligt medgivande från Europarådet (Communication and Research Directorate, Publishing Division).

All correspondence relating to this publication or the reproduction or translation of all or part of it should be addressed to:

Council of Europe – Directorate of Youth and Sport

European Youth Centre Budapest

Zivatar utca 1-3

1025 Budapest

Hungary

Tel + 36 1 438 1030

Fax + 36 1 212 4076

e-mail: eycb.secretariat@coe.int

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet hör till de äldsta och mest omfattande regionala samarbetsformerna i världen. Samarbetet omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland. Det stärker samhörigheten mellan de nordiska länderna med respekt för nationella skillnader och likheter. Samarbetet ger bättre möjligheter att hävda nordiska intressen i omvärlden och främja goda grannförhållanden.

Samarbetet formaliserades år 1952 då Nordiska rådet grundades som ett forum för parlamentariker-na och regeringarna i de nordiska länderna. År 1962 ingick de nordiska länderna Helsingforsavtalet, som sedan dess har utgjort den grundläggande ramen för det nordiska samarbetet. År 1971 bildades Nordiska ministerrådet som ett formellt forum för samarbete mellan de nordiska regeringarna och den politiska ledningen i de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland.

Mänskliga rättigheter kan inte tryggas enbart med lagens hjälp. Det är därför Europarådet också arbetar för att påverka samhället och de offentliga myndigheter som stöder kampen för mänskliga rättigheter runt om i världen och strävar efter att förhindra orättvisor, förtryck och diskriminering.

Terry Davis, Europarådets generalsekreterare

innehåll

De ansvarigas tack	5
En nordisk idé	7
Inledning	9
Det levande biblioteket – historisk utblick	13
Att bygga upp ett levande bibliotek – erfarenheter och lärdomar	15
Sätta upp och driva ett levande bibliotek	23
Handledning för biblioteksbyggare	29
Böckerna	31
Bibliotekarien	49
Att arbeta med värdorganisationen	52
Att sprida det levande biblioteket	53
Det levande biblioteket – Döm inte Boken efter omslaget!	55
Utvärderingen	57
Bilagor	64

De ansvarigas tack

Vi vill uttrycka vår stora tacksamhet för allt moraliskt, ekonomiskt, tekniskt och administrativt stöd åt existerande och framtida levande bibliotek till:

Civil Szigetgruppen, Grey Communications Köpenhamn, Europarådets Ungdomsråd, Nordiska ministerrådets ungdomskommitté, Pesti Est, Roskildefestivalen, Roskildestiftelsen, Ervin Szabóbiblioteket i Budapest, Szigetkontorets administrativa chef, Szigets tekniska personal.

Vi riktar ett stort tack för uppmuntran och stöd åt levande bibliotek och/eller medverkan i denna skrift till följande personer:

Dany Abergel, Dianna Alexandersen, Trygve Augestad, Sune Bang, Erzsébet Bánki, Barbara Bártfai, Claudia Belchior, Diego Belford de Henriques, Mercedes Berencz, Ágot Berger, Rok Bermez, Jean-Philippe Bozouls, Goran Buldioski, Manuel Comeron, Katalin Csörsz, Péter Csörsz, Réka Daróczy, Tamás Dujmov, Christoffer Saabye Erichsen, Mugur Floreal, Károly Gerendai, Olivier Goens, Gondalaci Laszlo (Golyo – Budapest Massive), Gordan (ZGB), Darek Grzemny, John Hjorth & Jonna Uldahl, Veronika Horváth, Viktor Kókai, Françoise Lauritzen, Judit Lehotay, Phillip Lipski, Steffi Mayer, Melinda Mészáros, Asma Mouna, Irén Nagy, Sanja Novak, Erika Pozsár, Tobias Rosenberg, Katrin Schindler, Michael Sinisshaw, Leif Skov, Éva Szabó, Balázs Vizi, Gábor Vörös, Margot Wieser och Rasmus Wind-Hansen.

... samt till samtliga Böcker, läsare, bibliotekarier, arrangörer och frivilliga organisationer som medverkat och alltjämt medverkar till att det levande biblioteket hålls levande.

Vi ber om överseende med alla misstag och förbiseenden och beklagar att vi inte kunnat ta in fler av alla de bidrag som vi fick.

En nordisk idé

Nordiska ungdomskommittén (NUK) har tagit initiativet till utgivningen av denna handbok för arrangörer av det levande biblioteket på de fem nordiska ländernas språk. NUK är Nordiska ministerrådets rådgivande och koordinerande organ i nordiska och internationella barn- och ungdomsfrågor.

Idén bakom det levande biblioteket tillkom på initiativ av unga i Norden och prövades första gången år 2000 på Roskildefestivalen i Danmark. Därifrån har den rest vidare ut i Europa och har nu i flera år utvecklats vid en rad arrangemang med bidrag från Europarådet.

Det är därför naturligt att Europarådet och Nordiska ministerrådet har ingått ett samarbete om att utge en handbok i hur man arrangerar ett levande bibliotek.

Nordiska ministerrådet utger handboken på danska, finska, isländska, norska och svenska. Det är också möjligt att finna boken på Internet: www.norden.org/publikationer

Idén bakom det levande biblioteket är en nordisk metod för att skapa möten mellan olika människor och dialog mellan unga. I stället för att låna en bok på biblioteket lånar man en människa. Människor till utlån är folk, som många generellt har fördomar om. Det kan vara poliser, homosexuella, feminister, muslimer osv. Ändamålet är att skapa en dialog och stärka relationer mellan unga i Norden.

Nordiska ungdomskommittén hoppas att många barn- och ungdomsorganisationer runtom i Norden kommer att använda det levande biblioteket för att öka betydelsen av de mänskliga rättigheterna och därigenom bidra till dialogen människor emellan.

inledning

För en gångs skull en riktigt ny idé! Det var min spontana reaktion när jag först hörde talas om det levande biblioteket vid Roskildefestivalen 2000 i Danmark. ”Allting måste göras så enkelt som möjligt, men inte en enda gnuta enklare”, sa en gång Albert Einstein. Det levande biblioteket är en så enkel idé: konfrontera dina egna fördomar! I stället för att prata om det, låt oss se hur det fungerar.

Det levande biblioteket fungerar precis som ett vanligt bibliotek, man går dit och lånar en bok på en bestämd tid. Sedan lämnar man tillbaka den och lånar en ny. Det är bara en liten skillnad: böckerna i det levande biblioteket är levande människor och böckerna och bokläsarna öppnar en personlig dialog. Böckerna i det levande biblioteket är personer ur grupper som ofta drabbas av diskriminering och socialt utanförskap. Läsaren kan vara vem som helst som är beredd att pröva sina fördomar och stereotyper och är villig att offra en timme på att skaffa sig en ny erfarenhet. Böckerna i det levande biblioteket kan inte bara tala, de kan också svara på läsarens frågor och Böckerna kan dessutom själva ställa frågor och lära sig ett och annat.

Alla som har praktisk erfarenhet av program för att stimulera mellankulturell dialog, mänskliga rättigheter och ett pluralistiskt samhälle – ute i samhället, i vuxenutbildning eller ungdomsarbete – har känt utmaningen att vilja komma med någonting nytt och innovativt, något som väcker intresse och är annorlunda. Det levande biblioteket som vi vill kort presentera i den här handboken är en ny metod att bidra till en konstruktiv dialog mellan människor som normalt inte skulle ha anledning att tala med varandra. Den passar särskilt väl i samband med stora evenemang som festivaler och massmöten, där hundratals eller kanske tusentals människor kommer samman.

Interaktiv metodologi har tagits fram och efterbildats i stor omfattning av kreativa och duktiga människor och hela tiden tillkommer ny metodik som prövas, anpassas, kompletteras, utvecklas och revideras. Över hela Europa arrangeras kurser, seminarier, konferenser, utbytesprogram och gemensamhetsprojekt med målet att föra människor samman, uppmuntra till förståelse människor emellan och lära människor att hantera sitt dagliga liv i samhället. Den största utmaningen är att nå ut till en så vid krets som möjligt. Trots alla dessa insatser är det svårt att tillgodose behoven hos människor – unga och gamla – som vill lära sig leva och göra sin insats för ett fredligt samhälle och på egen hand skapa förutsättningar att öppet och utan rädsla kommunicera med andra och lära sig förstå dem. Det kan gälla den närmaste grannen eller någon som man träffar på gatan, i affären, skolan eller på jobbet. Det levande biblioteket skapar en möjlighet till tvärkulturell skolning och personlig utveckling för människor som haft begränsad tid och tillgång till icke-formell utbildning.

”En främling är en vän som du inte har mött ännu.” Detta gamla antirasistiska slagord är lika enkelt som det är komplicerat. Enkelt, eftersom budskapet är att det är nödvändigt att kommunicera: att möta främlingar, som kan bli dina vänner, och tala med dem. Komplicerat, eftersom det i själva verket inte är så självklart att möta och tala med människor som kan te sig främmande. Sociologernas definition på ”främling” bygger inte på avläg-

senhet. Den som är mest avlägsen är inte den mest främmande. I stället är det närheten som är det avgörande: avståndet till dem som finns i vår närhet. De sociala skrankorna formas av våra sociala, kulturella och politiska olikheter vid sidan av ålder, livsmönster och framgångsutsikter. En sextonårig finsk gymnasist har sannolikt lättare att tala med en jämnårig spansk eller turkisk gymnasist än med en 58-årig arbetslös finsk metallarbetare i samma hus. Informationssamhällets alltmer komplexa, men lösare sociala relationer kan leda till en alltmer splittrad kontakt. Människor kommunicerar enbart med dem som delar deras dagliga verksamhet eller gemensamma intressen, vare sig det nu är på jobbet, hemma eller på fritiden. Det återstår föga tid och få tillfällen till personliga möten med okända.

Präglad av bilder och fragmentariska kunskaper om andra är människan hänvisad till fantasier och gissningar eller fördomar och stereotyper, alltför ofta en kombination av båda delar. Det levande biblioteket erbjuder människor ett tillfälle att tala fritt ur hjärtat med en främmande person på en avgränsad, skyddad men fritt tillgänglig plats under en noga avgränsad tid och utan några ytterligare åtaganden. I dessa förutsättningar ligger nog en del av förklaringen till att det levande biblioteket blivit en så stor framgång på de platser där det provats. Läsarna har kontroll över den risk de tar i mötet med främlingen.

Det levande biblioteket ingick som en del i Europarådets program ”Ungdom för mänskliga rättigheter och social sammanhållning”¹ under 2003. Den bakomliggande tanken var att skyddet för mänskliga rättigheter inte enbart är en angelägenhet för lagstiftningen. Varje medborgare har en uppgift att fylla. För att uppmantra den enskildes respekt för sina egna och andras mänskliga rättigheter måste vi skapa förståelse i vidare kretsar för vad respekten för individens mänskliga rättigheter betyder för allas personliga välbefinnande.

Europarådets direktorat för ungdoms- och idrottsfrågor har en unik och viktig kompetens inom icke-formell och tvärkulturell utbildning som bygger på principerna om mänskliga rättigheter, pluralistisk demokrati och kulturell mångfald. Under mer än 30 år har Europarådets ungdomssektor med sina program nått tusentals unga människor och personer verksamma i ungdomsarbete på såväl frivillig som yrkesmässig basis. De huvudsakliga samarbetspartnerna är ungdomsförbund och statliga och icke-statliga organisationer.

Stora offentliga manifestationer, som den Europeiska ungdomskampanjen ”Alla olika – alla lika” eller Europeiska ungdomsveckorna, har vidgat nätverket av deltagare och gjort Europarådets arbete känt för en större krets av människor. Omfattande arrangemang av det här slaget ställer krav på långtidsinsatser och ordentlig finansiering. Skulle dessa förutsättningar vara upp-

---

¹ Se vidare www.coe.int/hre och www.coe.int/youth

fyllda kan det positiva utfallet bli betydande och väsentliga uppföljningsprogram kan (och bör) stödjas.

Det levande biblioteket har inte sådana ambitioner; det är snarast ett mindre arrangemang inom ramen för ett större, då man under en begränsad tid och med en relativt liten ekonomisk insats kan låta ett stort antal människor dra nytta av den samlade erfarenheten hos Europarådets ungdomssektor och dess stora nätverk. Läsarna i det levande biblioteket har inget tvång på sig att ta ytterligare initiativ. Inte desto mindre har många levande bibliotek gjort den glädjande erfarenheten att åtskilliga läsare fått ett intresse för samhällsorganisationernas arbete och stimulerats att göra egna insatser.

Med denna trycksak vill Europarådets ungdomssektor och Nordiska ungdomskommittén föra ut metodtänkandet bakom det levande biblioteket som nu har prövats med framgång och är under fortsatt utveckling i flera av med-

lemsstaterna sedan starten 2000. Denna handbok för arrangörer sammanfattar den samlade erfarenheten hos tidigare vårdorganisationer, organisationer, bibliotekarier, Böcker och Bokläsare från de levande biblioteken. Den är tänkt att ge uppmuntran och att vara ett stöd och en rådgivare för dem som vill åtaga sig den krävande men tacksamma uppgiften att bygga upp ett levande bibliotek. Den är däremot inte en färdig receptsamling och någon sådan kan man inte lämna: ingredienserna skiftar från gång till gång och var och en blir tvungen att anpassa sina metoder till de omständigheter som råder i den specifika sociala och fysiska miljön. Samtidigt finns det en klar gräns för hur långt man kan anpassa: det krävs goda verktyg för att göra en stabil byggnad, men om de används slappt och oskickligt eller med mindre goda föresatser, kan de lika väl åstadkomma skada. Det är en önskan hos författarna till denna handledning att deras arbete skall föras vidare genom ansvarsfulla händer och i ett ansvarsfullt syfte. Det levande biblioteket är inte en PR-grej som ska pryda kvällstidningarnas löpsedlar. Det är inte heller en zoologisk butik för udda och exotiska arter eller en arbetsförmedling eller ett skyltfönster för kändisar.

Det levande biblioteket är ett instrument för att främja en fredlig samexistens och föra människor närmare varandra i ömsesidig och hänsynsfull respekt för individens mänskliga värdighet. Detta gäller i lika mån för Böckerna, Läsarna och biblioteksbyggarna.

Eurocrat-Bok

Det levande biblioteket – historisk utblick

Idén till det levande biblioteket tillhör från början den danska frivilligorganisationen *Föreningen Stoppa Våldet* och tillkom som en av de aktiviteter som riktades till besökarna vid Roskildefestivalen 2000, Danmarks största årliga musikevenemang. *Stoppa våldet* som startades i Köpenhamn var ett gruppstyrt ungdomsinitiativ som hade som mål att lära unga människor att göra en aktiv insats för att stoppa ungdomsvåldet. Föreningens projektledare organiserade det första biblioteket i nära samarbete med Festivalen och med Roskildestiftelsen som huvudfinansiär. Vid det här laget stod det klart att verksamheten hade en potential som klart överträffade såväl arrangörernas som festivalvärdarnas förväntningar.

Som vi inledningsvis antydde råkade de positiva erfarenheterna från Roskildefestivalen fångas upp av Chefen för Europarådets Europeiska ungdomscenter i Budapest (EYCB). Via EYCB kom den danska organisationen i kontakt med Szigetfestivalen – en stor musikfestival i Ungern – och bestämde sig för att sätta upp ett levande bibliotek där för första gången 2001. Sedan 2003 har det levande biblioteket vid Szigetfestivalen i Ungern organiserats av EYCB som en del av Europarådets presentation, varje bibliotek håller öppet i sju dagar. Hittills har Szigetfestivalen varit värd för fyra levande bibliotek och detta har blivit ett omtyckt inslag för besökarna på Civil Island, en del av festivalområdet där frivilligorganisationer och många föreläsningar och organisationer ordnar olika arrangemang.

DET LEVANDE BIBLIOTEKET – TIDIGARE EVENEMANG:

- 2000 Roskildefestivalen, Roskilde, Danmark
- 2001 Szigetfestivalen – Civil Island, Budapest, Ungern
- 2002 Nordiska ministerrådets "Det unga Norden 2002", Oslo, Norge
- 2002 Szigetfestivalen – Civil Island, Budapest, Ungern
- 2003 Alværns ungdomsskola, Nesodden, Norge
- 2003 Szigetfestivalen – Civil Island, Budapest, Ungern
- 2003 Stavangers Biblioteksfestival, Stavanger, Norge
- 2004 Ervin Szabóbibliotekets 100-årsjubileum, Budapest, Ungern
- 2004 Pszinapszis Ungdomsfestival, Budapest, Ungern
- 2004 Rock In Rio Lisboa, Lissabon, Portugal
- 2004 Szigetfestivalen, Civil Island, Budapest, Ungern
- 2004 Nørrebrofestivalen, Köpenhamn, Danmark
- 2004 Grynerløkka kommunskola, Oslo, Norge

De bibliotek som Europarådet visade upp vid Szigetfestivalen gjorde klart att experimentet det levande biblioteket kunde exporteras över gränser och anpassas efter olika samhälstyper. Som en effekt av projektets internationella och transkulturella natur kunde man fortlöpande tillföra nya moment, som exempelvis ordböcker, dvs. Böcker som även fungerade som översättare och tolkar. Denna innovation gjorde det möjligt för en stor internationell publik att delta i festivalen och att engagera Böcker som inte behärskade det lokala språket. Det levande biblioteket som organiserades inom ramen för Europarådets ungdomsprogram om mänskliga rättigheter lockade det största antalet deltagare, fick den bästa pressbevakningen och presenterade

² *Stoppa våldet* bildades 1993 av fem ungdomar i Köpenhamn som en antivåldsaktion som var inspirerad av ett brutalt knivmord på en vän. Inom tre år hade rörelsen 7 000 medlemmar, de flesta mellan 12 och 18 år. Rörelsen upphörde som aktiv frivilligorganisation 2001.

den mest uttömmande dokumentationen kring själva aktiviteterna, metoderna och resultaten.

Under de allra sista åren har andra organisationer börjat upptäcka och pröva konceptet och de möjligheter det erbjuder. Ett levande bibliotek sattes upp som en del av Nordiska ministerrådets Ungdomskommittés stora ungdomsarrangemang "Ungdom i de nordiska länderna" hösten 2002 i Oslo. Det ägde rum i en normal bibliotekslokal och var öppet för allmänheten, samtidigt som det utgjorde ett inslag i programmet för de 450 ungdomar från alla de nordiska länderna som deltog i arrangemanget. Sommaren 2004 arrangerade den portugisiska organisationen APAV, som arbetar med våldsoffer, ett endags levande bibliotek till festivaltältet En bättre värld vid Rock In Rio-festivalen i Lissabon. Arrangemanget var ett lågbudgetprojekt med begränsade öppettider, trots detta blev resultatet mycket positivt. Lissabonbiblioteket demonstrerade att arrangemanget inte bara kan anpassas till olika länder utan också till olika ambitionsnivåer och ekonomiska ramar. För att ta ett exempel hade Roskildebiblioteket 75 Böcker, Szigetfestivalen nära 50, medan Lissabonbiblioteket endast innehöll 20 Böcker.

De ungerska erfarenheterna av det levande biblioteket har visat hur långt det kan detaljutarbetas, de nordiska ländernas arbete lyfter fram de olika dimensioner som kan involveras och portugiserna har gett prov på hur det hela kan anpassas. Det levande biblioteket kan sannolikt fungera framgångsrikt i vilket land som helst och det fortsätter att utvecklas. Listan här nedan visar hur det levande biblioteket har vandrat sedan starten, de som vi känner till just nu. Många fler kommer att följa.

PROGRAM FÖR 2005 (VID HANDBOKENS TRYCKNING)

August: Szigetfestivalen – Civil Island, Budapest, Ungern
September: Gatufestival med fokus på ungdom och mänskliga rättigheter arrangerad av Ministeriet för ungdom, familj, sociala frågor och lika möjligheter, Budapest, Ungern (med anledning av tioårsjubiléet för Europeiska Ungdomscentret i Budapest)
September: Bokmässan, Göteborg, Sverige
Hösten: Köpenhamn, Danmark
Hösten: Oslo, Norge
Hösten: Reykjavik, Island
Hösten: Helsingfors, Finland

Att bygga upp ett levande bibliotek – erfarenheter och lärdomar

CHRISTOFFER ERICHSEN ARBETADE SOM HELTIDANSTÄLLD PROJEKT-KOORDINATOR I FÖRENINGEN "STOPPA VÅLDET" SOM ORGANISERADE DET FÖRSTA LEVANDE BIBLIOTEKET UNDER ROSKILDEFESTIVALEN:

Roskildefestivalen startade i början av 1970-talet och fick snart ett etablerat rykte som en av Europas främsta musikfestivaler. Det äger rum i början av juli och varar i fyra dagar, mer än 150 artister uppträder på fem olika scener. Festivalen drivs av en registrerad icke vinstdrivande organisation som via Roskildestiftelsen låter behållningen gå vidare till olika frivilligorganisationers arbete.

Genom att delta i Roskildefestivalen ville Föreningen *Stoppa våldet* försöka tränga djupare i diskussionen om ungdom, våld, rasism och deras djupare orsaker och få klarhet i de omständigheter som framkallar konflikter och våld mellan människor av skilda kulturella, etniska, religiösa eller yrkesrelaterade bakgrunder. Vi ville skapa en aktivitet som skulle göra det möjligt för publiken/läsarna att fokusera på och reflektera över sina egna fördomar och stereotyper och delta i ett fredligt, positivt och trevligt möte med sina värsta fördomar. Vår utgångspunkt var att alla människor bär på fördomar eller stereotyper i någon form. Det är lätt att hysa fördomar om andra folkgrupper på avstånd, men betydligt svårare att bevara sina stereotyper vid ett möte mellan fyra ögon. Vi fick ofta höra åsikter som "Jag hatar invandrare, men Mohammad i min klass är OK, jag känner ju honom".

Grundförutsättningen var att det levande biblioteket skulle vara ett fysiskt rum som liknade ett bibliotek och var fyllt av människor som representerade Böckerna. Min uppgift bestod i att förbereda det hela och sköta de dagliga rutinerna i biblioteket, medan jag samtidigt arbetade med festivalen som finansierade hela arrangemanget. Den stora utmaningen blev att hålla kontakten med de berörda avdelningarna inom festivalen för att se till att komma överens om allt som vi behövde för att driva verksamheten och att koordinera uppgifterna mellan festivalledningen och vår egen stab av frivilliga. Vi blev tilldelade en plats på festivalområdet där biblioteket skulle byggas, men när vi kom dit fanns det ingenting utom en gräsplan.

Att starta upp biblioteket innebar en utdragen rekryteringsprocess: frivilliga, Böcker, bibliotekariéer, inredare och arbetslag. I samband med rekryteringen av Böckerna organiserades en brainstorming, då de vanligaste stereotyperna och fördomarna diskuterades och listades. Detta bildade utgångspunkten för urvalet av Böcker. Efter en lång diskussion om etik och ramar för verksamheten beslöt vi att inte bjuda in Böcker av typen skinheads, nazister, religiösa fundamentalister eller folk från udda religiösa sekter med avvisande inställning till andra grupper i samhället. Projektet är avsett för brobyggande och inte för att utnyttjas som plattform för motsättningar och konflikter.

När vi väl hade skiljt ut ungefär 50 olika typer av Böcker började vi med att ta kontakt med alla Böcker som ingick i vårt eget nätverk. Vi kontaktade andra organisationer, offentliga institutioner och arbetsplatser som kunde tänkas ha möjlighet att förse oss med en Bok till biblioteket. En allmän förfrågan om Böcker skickades ut till våra partners tillsammans med nödvändig bakgrundsinformation som skulle se till att såväl organisationen som den enskilda Boken fick en klar bild av vad de gav sig in i och vad som förväntades av deras medverkan.

Bibliotekarierna i det levande biblioteket fungerade i stort sett som vanliga bibliotekarier brukar: expedierade lån, fyllde i lånekort, kontrollerade återlämningar och skötte bokningar, förutom att de intervjuade frivilliga Bokkandidater till biblioteket. Två unga graffitimålare inbjöds att dekorera biblioteket med bilder av vardagsituationer där våra Böcker kan tänkas råka i konflikt med andra. Vi engagerade ett arbetslag från vår frivilligorganisation som satte allting på plats till festivalens start och röjde området när allting var slut. Ett lag frivilliga fick i uppgift att hålla uppsikt över lokalerna och frivilligarbetarnas campingplats nattetid. Lägret var en viktig plats: festivalen pågår i sju dagar och besökarna behöver någonstans att ta vägen. Detta arbete bidrog också till kontaktskapande och till att bygga upp en känsla av samhörighet mellan personalen och Böckerna.

Biblioteket inrymdes i en lokal intill Världsscenen tält och vi avskärmade området runt biblioteket med ett staket och en grind som hölls låst på tider utanför bibliotekets ordinarie öppethållande. Vi placerade ut stolar och bord åt våra Böcker och satte upp en bibliotekariedisk som betjänades av två till fyra bibliotekarier. En hel del arbete lades ned på att göra reklam för vår verksamhet. I Festivalens programbroschyr fick vi utrymme att presentera det levande biblioteket för publiken och vi utnyttjade också festivalens radio och webbsida. En särskild projektkoordinator avdelades för att sköta kontakterna med media och vi skickade också ut en pressrelease om det levande biblioteket till ackrediterade media via Festivalens presscenter.

Vi satte upp vårt eget Street team bestående av sexton ungdomar i åldern 16–21 år med olika etnisk bakgrund. De erbjöds att jobba och sprida budskapet om det levande biblioteket och som ersättning fick de fri mat och dryck och tillträde till festivalen och campingområdet. Detta var något av ett experiment i och med att det handlade om s.k. ungdomar i riskzonen som är målgruppen för *Stoppa våldet* och vi hade rådgjort med socialarbetare vid de institutioner där de tillbringade en del av sin fritid och fått klart för oss vad vi skulle undvika och vad vi skulle se upp med. Det vore synd att säga att teamet visade någon större entusiasm när vi informerade dem om vad som förväntades av dem. Sent på kvällen dag ett såg vi teamet komma tillbaka, det var en stor skara mörkhåriga killar, flera stycken utan sina T-shirts. Just den typen som gärna får en etikett på sig och undviks av andra ungdomar. Den här gången fylldes luften av skratt och historier om unga tjejer som hade tiggat deras T-shirts. De visste inte själva hur många timmar de hade vandrat runt och träffat folk. Denna nya erfarenhet att pusha för biblioteket lovade gott för vårt projekt.

Till de vanligaste frågorna som teamet fick svara på, bortsett från rent praktiska saker, hörde "vem var det som kläckte idén?" och "stämmer det verkligen att man kan få låna en polis eller en bög för en timme?" När festivalen öppnade välldde 70 000 personer in och mötte ett brett utbud av verksamheter. Vi hade ställt in oss på att inte ha några förväntningar på en större anstormning förrän allting hade kommit igång. Böckerna utnyttjade den här stunden till att lära känna varandra och diskutera vilka förväntningar de andra hade. Det dröjde två timmar innan den första läsaren dök upp på biblioteket; men när de väl hade börjat strömma till var det rusning i fyra dagar och de populäraste Böckerna var konstant utlånade. Givetvis fanns det många som var mycket skeptiska till hela idén, medan andra blev så entusiastiska att de erbjöd sig att ställa upp som Böcker för en dag. På det hela taget tyckte en stor majoritet av läsarna och besökarna att idén var rolig och spännande. Böckerna själva kunde berätta om såväl seriösa läsare som en del mindre seriösa, men i det stora hela hade de flesta uppskattat att bli lästa.

Jag kan varmt rekommendera ett försök till alla som har intresse av att nå ut till unga människor med ett budskap om tolerans och öppenhet. Dock måste den ansvarige förstå att detta är ett allvarligt åtagande och dessutom ganska tidskrävande. Givetvis står allt i relation till omfattningen och under hur lång tid som projektet skall löpa. Men för en frivilligorganisation som

kommer till en festival med en insats det här slaget är det viktigt att i god tid göra så grundliga förberedelser som möjligt tillsammans med festivalens ledning och personal.

TRYGVE AUGESTAD VAR LOKAL KOORDINATOR FÖR ETT LEVANDE BIBLIOTEK VID ALVÆRN UNGDOMSSKOLA I NESODDEN I NORGE, SOM ORGANISERADES AV NORSK FOLKEHJELP I OKTOBER 2003:

Biblioteket organiserades i samband med Internationella veckan vid Alværn Ungdomsskole för 84 elever. *Norsk Folkehjelp* ville i samverkan med *Stoppa våldet* från Danmark testa konceptet det levande biblioteket som en undervisningsmetod i skolmiljö. Vi fick kontakt med tre lärare vid skolan som blivit intresserade av idén och bestämt sig för att genomföra ett liknande projekt för sina elever inom ramen för skolundervisningen. Vi fick tre timmar till förfogande och syftet var att ge eleverna ny kunskap om människor och folkgrupper som de har lite eller ingen regelbunden kontakt med och att lyfta fram exempel på stereotyper och fördomar.

En arbetsgrupp sattes ihop, bestående av två representanter för *Norsk Folkehjelp* och de tre skollärarna. Arbetsgruppen som jobbade med att anpassa konceptet diskuterade vilka stereotyper och fördomar som skulle vara mest relevanta att presentera för eleverna. Förslaget till bibliotek hade även som mål att tydliggöra olikheterna i den lokala gemenskapen. Vår bokförteckning innehöll *en afrikan, en brandman, en filmproducent, en fotbollssupporter, en person med ätstörning, en homosexuell man, en äldre, en expert på gatugång, en asylsökande, en synskadad, en politiker, en professionell idrottsman (basketspelare), en manlig dansare, en ung kristen, en frälsningssoldat, en författare, en mentalpatient, en lesbisk kvinna, en vegetarian och en serbisk flykting.*

Böckerna rekryterades huvudsakligen via kontakter med olika frivilligorganisationer och föreningar; vissa Böcker kom från lokalsamhället, andra från Oslo. Beskrivningen av stereotyper och fördomar formulerades i samråd med Böckerna och lämnades ut till skolan dagen före presentationen. Lärarna presenterade Böckerna för eleverna och ställde samman en förteckning över deras önskemål, som de i sin tur delade ut till Böckerna. Vi ställde upp vissa regler för boklånen – max fem läsare per Bok och inte mer än tre Böcker per läsare. 84 av skolans 350 elever inbjöds att delta som läsare. Intresset från de äldre eleverna var överväldigande, men tidsbristen och det begränsade antalet Böcker tvingade oss att sätta upp dessa ramar. Böckerna var på förhand utvalda av eleverna och lånelistorna var färdiga när de första eleverna anlände till skolans mediacent. Varje lån var begränsat till 45 minuter och eleverna började direkt bombardera Böckerna med frågor. De vanligaste frågorna var dessa: "När blev du blind?", "Vet du vad färg är?" (*den blinde*); "Är du rädd för döden?", "Vet du vad Internet är för något?" (*äldringen*); "Varför blir det slagsmål och upplopp i samband med fotbollsmatcher?", "Är fotboll så viktigt?" (*fotbollssupportern*); "Tycker du inte om att äta?", "Varför kan du inte bara äta lite mera?" (*personen med ätstörning*); "Vad tycker du om heterosexuella?", "Vad betydde det för dig att komma ut?" (*den homosexuelle*).

Böckerna försökte svara efter bästa förmåga, medan studenterna antecknade. *Norsk Folkehjelp* ställde upp med bibliotekarier för att underlätta låneproceduren och för att fånga upp reaktionerna från Böckerna och läsarna. Vi fick uppleva en rad tänkvärda möten. Stereotypen för asylsökande som lata, kriminella och ovilliga att integreras i det norska samhället kritiserades starkt av en f.d. pakistansk mästare i maraton och armédesertör som redogjorde för sina erfarenheter som utlänning i Norge. Likaså blev bilden av de mentalsjuka som stora, brutala och farliga män rätt kraftigt nyanserad genom en ung kvinna som hade varit med om stora prövningar i sitt liv och öppet och ärligt delade med sig av sina erfarenheter. Eleverna fick tillfälle att ställa frågor om saker som de alltid undrat över, men aldrig vågat fråga om och dessa frågor var deltagarna införstådda med och beredda att besvara. Eleverna rapporterade att de funnit läsestunden utmanande, skojig och provocerande. Flera av Böckerna kände sig trötta och slitna, men som någon sa: "Det var en behaglig trötthetskänsla".

Vid en uppföljningskväll för studenter, lärare och föräldrar gjorde en grupp elever en Power Pointpresentation som beskrev Böckerna, visade bilder från samtalen och berättade om sina intervjuer med Böcker och läsare. Några elever hade skrivit bokrecensioner, en fyndig idé som vi kommer att inkludera och utveckla för de levande biblioteken i framtiden.

PÉTER WOOTSCH HAR HÅLLIT PÅ MED DET LEVANDE BIBLIOTEKET SOM ORGANISATÖR FÖR SZIGETFESTIVALEN I BUDAPEST ALLTSEDAN FÖRSTA GÅNGEN DEN ARRANGERADES. HÄR ÄR HANS INTRYCK FRÅN EN VECKA MED FESTIVALDELTA GÄSTEN:

Szigetfestivalen har arrangerats under en vecka varje sommar sedan 1993 på en ö i Donau och det är så festivalen fått sitt namn (*sziget* är det ungerska ordet för ö). Det hela började som ett studentinitiativ med 40 000 besökare och två scener och har nu vuxit till en av Europas största utomhusfestivaler som 2004 tog emot 350 000 besökare. Den multikulturella Szigetfestivalen är en mix av musik och kultur och en plats med atmosfär där ungdomar med helt olika bakgrund kan mötas. Hela festivalen är ett kalejdoskop av upplevelser och de unga besökarna – the Islanders – drar hela tiden runt för att upptäcka och utforska de olika festivalområdena och se vad som är på gång. Ett av dessa områden är Civil Island, som tillkom 2001. Här har 130 olika samhällsbaserade och offentliga organisationer möjlighet att presentera sig själva och visa upp sin kreativitet via olika arrangemang. De oberoende radiostationerna Civil Radio och BBC Ungern sänder hela veckan från Civil Island till världen utanför ön. Civil Island ger ett tillfälle för samhället att vidga kontakterna till en bredare publik. I den här omgivningen hittade det levande biblioteket en naturlig plattform.

Det var inte svårt för arrangören till det levande biblioteket från Roskilde-festivalen 2000 att övertyga mig, en varm vårdag 2001 i Europeiska ungdomscentrets trädgård i Budapest, att biblioteket skulle passa perfekt på Civil Island. Det enda problemet var att det återstod två och en halv månad till festivalen och ett projekt av det här slaget kan man inte smälla ihop på fem minuter. Först av allt måste vi skaffa oss en klar bild av hur det levande biblioteket fungerar. Det är emot fördomar och stereotyper – ja, det låter nog bra, men hur är det tänkt att detta ska omsättas i praktiken? Hur ska vi kunna leta upp de rätta Böckerna? Hur ska vi kunna sprida det här konceptet utan att riskera att bli missförstådda? Det levande biblioteket 2001 blev ganska misslyckat. Vi hade hämtat våra Böcker från tälten runt omkring, från olika samhällsorganisationer som vi trodde skulle vara tillräckligt intressanta. Det var ett misstag. Många av Böckerna förstod inte idén och tog tillfället i akt att göra reklam för sin egen dagliga verksamhet. Boktitlarna var illa komponerade – vad ska man ta sig till med en Bok som heter *Två oförglömliga veckor i Indonesien* eller *Att vara ungrare i Rumänien*? Vi upptäckte samtidigt att vissa organisationer som vi hade inbjudit inte vågade ställa upp av rädsla för övergrepp från läsarna. Särskilt oroade var manliga homosexuella och lesbiska grupper med anledning av en pågående negativ kampanj i massmedia, men vi hade ingen tid över till att försöka skapa en förtryendefull atmosfär på den korta tid som fanns. Slutligen hade vi bara 12

Böcker och det levande biblioteket var inte öppet mer än fyra dagar under veckan. Trots allt som gick fel hade vi mer än 130 läsare och människor började bli intresserade och få klart för sig vad det hela handlade om.

När vi planerade arbetet för 2002 försökte vi att undgå de uppenbara misstag som hade gjorts tidigare. Vi började förberedelserna tidigt med att lära upp bibliotekarierna och låta dem ta del i planeringen. Vi formulerade en slogan "Bara läs, döm inte", som kanske kan tyckas litet väl pedagogisk så här i efterhand. Det levande biblioteket höll på i sju dagar. Vi lade ner mer möda på att välja ut och förbereda Böckerna, men vi gjorde likafullt våra misstag. Vi tog emot förslag från olika partners, men för det mesta kunde vi inte göra någonting vettigt av dem. *Kossuth hette en flykting från UNCHR* var mycket bra, exempelvis; *Kvinnor är också människor* var OK, men *Bridget Jonesboken* var inget vidare. Vi fick 72 erbjudanden, men vi körde biblioteket med 32 Böcker och fick över 300 läsare. Den nya T-shirten blev väldigt populär och med ett specialerbjudande till läsarna "läs fyra böcker och få en gratis T-shirt" ökade vi antalet lån ordentligt. Detta var första gången som pressen fick ögonen på det levande biblioteket och vårt arrangemang gick dessutom ut via festivalradion Civil Radio.

Det Europeiska ungdomscentret i Budapest beslöt sig för att ställa upp på Civil Island 2003 med ett eget tält och detta gav oss en idealisk möjlighet att fräscha upp och förnya det levande biblioteket. Det utmynnade i ett gemensamt projekt för Civil Islands organisation tillsammans med Ungdomscentrets utbildningsprogram för mänskliga rättigheter. Resultatet blev en reform av kunskapsförmedlingen, upplägget och metodologin. En ny slogan lanserades: "Döm inte boken efter omslaget". För att locka internationella besökare engagerades Ordböcker och flerspråkiga Böcker. Det levande bibliotekets tält placerades bredvid Ungdomscentrets tält, vilket gjorde det möjligt att länka det levande biblioteket till det europeiska ungdomsarbetet. Som resultat av de förändringar som genomfördes och Ungdomscentrets tydliga ägarskap till det levande biblioteket, blev detta ett av de mest populära tälten på Civil Island. Åtskilliga prominenta personer besökte det levande

biblioteket – även ministrar och statssekreterare kom för att informera sig. Ett populärt inslag var att låta sig bli fotograferad tillsammans med Böckerna. VIP-besöken medförde att det levande biblioteket fick ordentlig media-bevakning och annonserades i TV, radio och tidningar.

Framgångarna för det levande biblioteket har lett till en rad förfrågningar från institutioner och organisationer som vill kopiera idén inom ramen för den egna verksamhet. Detta blev nästa utmaning: vid första anblicken gör det levande biblioteket intrycket att vara ett enkelt projekt, men vid det här laget var vi medvetna om de utmaningar som organisatörerna skulle ställas inför, såväl som de utmaningar som låg i själva anpassningen till andra sammanhang. Under 2003 och 2004 har flera initiativtagare genomfört levande bibliotek på andra ställen: skolor, vanliga bibliotek och som del av ele- vprojekt. Vi har haft både goda och dåliga erfarenheter av sådana tillämpningar. I de fall då organisatörerna hade en klar idé och var beredda att ta till sig de erfarenheter som vi delade med oss lyckades de hantera de praktiska problemen och bibehålla en kvalitativ nivå. Om däremot den bakomliggande motivationen var otydlig eller enbart gick ut på att organisatörerna ville skaffa sig uppmärksamhet, blev resultatet därefter.

Från en festivalorganisations perspektiv och med fyra års erfarenhet av levande bibliotek kan jag inte nog starkt rekommendera andra att pröva konceptet inom ramen för liknande evenemang. En viktig lärdom som förtjänar att framhållas är att det levande biblioteket kommer bäst till sin rätt i en skyddad och säker inramning. Det får inte missbrukas för politisk propaganda, egen PR eller kommersiella syften.

Sätta upp och driva ett levande bibliotek

Varje förening, organisation, institution eller intressegrupp som vill organisera och sätta upp ett levande bibliotek bör först av allt tänka över sitt syfte och sina möjligheter att göra detta och formulera tydliga mål för det levande biblioteket och för vilken plats denna aktivitet skall ha inom den normala verksamheten.

FORMULERA MÅLEN

Det levande biblioteket är en metod att främja respekten för mänskliga rättigheter och mänsklig värdighet och syftar till att göra människor medvetna och öppna för en konstruktiv dialog om fördomar som kan leda till diskriminering av enskilda personer eller grupper av människor.

När man ger sig in i ett projekt av det här slaget är det viktigt att förstå att det levande bibliotekets grundläggande mål är givna på förhand, medan detaljerade delmål skall peka på realistiska och uppnåeliga lokala effekter för verksamheten.

Inom ramen för en speciell verksamhet kan man vilja utveckla specifika mål som:

- › att öka ungdomars medvetenhet om stereotyper och fördomar och deras negativa konsekvenser
- › att synliggöra ungdomsarbete och diskussion kring mänskliga rättigheter
- › anknyta till aktuella händelser i det egna landet (t.ex. ökningen av hatbrott eller brott mot mänskliga rättigheter)
- › att skapa och bygga ut nätverk
- › skapa en dialog mellan olika företrädare för samhället

VÄLJA INRE OCH YTTRE MILJÖ

Erfarenheter av det levande biblioteket från olika håll visar tydligt att valet av rätt plats och miljö har stor vikt för att skapa en lämplig plattform för verksamheten. Att öppna ett levande bibliotek i samband med ett stort publik-evenemang, exempelvis en musikfestival, innebär att man når ut till en bred och sammansatt publik och blir synlig. Samtidigt kan det vara svårt att förutspå antalet läsare eller att göra uppföljningar av läsarnas upplevelser, eftersom en stor publik i stor utsträckning förblir anonym. Om man å andra sidan organiserar det levande biblioteket som ett fristående projekt – t.ex. i en skola eller vid en konferens – kan man styra ett projektet mot en specifik kategori av människor. Antalet läsare blir mera förutsägbart och utvärdering och diskussioner med läsarna kan arrangeras. Samtidigt blir det lättare att göra en totalbedömning av nyttan hos det levande biblioteket.

Vilket alternativ man än väljer måste man ha klart för sig att planeringen och förberedelsearbetet i båda fallen blir lika krävande, antingen det är ett arrangemang inom ett större arrangemang på flera dagar eller ett fristående levande bibliotek på några timmar. Skillnaden i termer av nedlagd tid, material, pengar och mänskliga resurser blir tydlig först när projektet rullar igång.

Det levande biblioteket som del av en festival eller annat storskaligt arrangemang

Biblioteket har av tradition presenterats som en del av ett större sammanhang, exempelvis musikfestivaler, där många människor är samlade under flera dagar. Festivalinramningen medför en rad fördelar för biblioteket. Stora sommarfestivaler har ofta stor publik, i första hand unga människor, som har en positiv attityd till upplevelser av det här slaget. Festivalområdena är i allmänhet parker eller naturområden som kan erbjuda läsaren och Boken en mängd alternativa platser till bibliotekslokalen. Många ungdomar som besöker festivaler och som inte är engagerade i någon medborgarrörelse skulle sannolikt inte annars ha deltagit i någon aktivitet för mänskliga rättigheter om det hade varit ett fristående projekt.

En annan anledning till att festivalen är ett tacksamt forum för vår verksamhet är att atmosfären är avspänd och mycket tolerant. Detta innebär inte att festivalbesökare generellt är mindre fördomsfulla än människor i allmänhet, men festivalen skapar en inramning som kompletterar bibliotekets arbete. Vi måste emellertid komma ihåg att vår verksamhet i denna utformning är reserverad för dem som har råd att köpa en inträdesbiljett. En nackdel med festivaler och utomhusarrangemang är också att man är utlämnad åt vädrets makter.

Bibliotekets organisationsansvariga kontakter vanligen festivalen med ett samarbetsförslag. Många festivaler är alltid på utkik efter intressanta nya aktiviteter och detta spelar oss i händerna. Om festivalarrangörens intresse och stöd är osäkert bör man inte gå vidare med arbetet på ett levande bibliotek. Huvudarrangörens motiv att stödja projektet måste vara tydligt och lämpligen reglerat i ett skrivet avtal.

Större festivaler har vanligen en strikt infrastruktur och är ofta kommersiella företag som kräver inträdesavgifter av besökarna. Inte desto mindre är utrymmet begränsat och många olika intressen måste jämkas samman genom huvudarrangörens försorg. Vid förhandlingen med Festivalarrangören är det viktigt att få dennes klartecken till att stödja det levande biblioteket med bl.a. följande:

- › Fria festivalbiljetter till Böcker och personal
- › Möjlighet att transportera material på plats före festivalens öppnande
- › Specialtillstånd för Böcker med funktionshinder (bilpass etc.)
- › Centralt beläget men lugnt område, tillräckligt stort för att rymma biblioteket
- › Utrustning som tält, stolar, bord och tillgång till elektricitet
- › Presentation i reklammaterial (festivalprogram, annonsering via högtalare)
- › Tillgång till campingområde om nödvändigt.
- › Tillgång till toalett och dusch
- › Matkupper (i mån av möjlighet)
- › Eventuellt ekonomiskt stöd för tillverkning av T-Shirts m.m.

I utbyte bör det levande bibliotekets organisatörer ställa realistiska anspråk i fråga om utrymme och support och vara beredda att nämna arrangörens namn för sina sponsorer/supporters i allt skrivet material och övriga produkter (t.ex. genom att tacka för visat stöd i broschyrer och trycka festivalens logotyp på allt biblioteksmaterial).

DET LEVANDE BIBLIOTEKET SOM FRISTÅENDE ARRANGEMANG

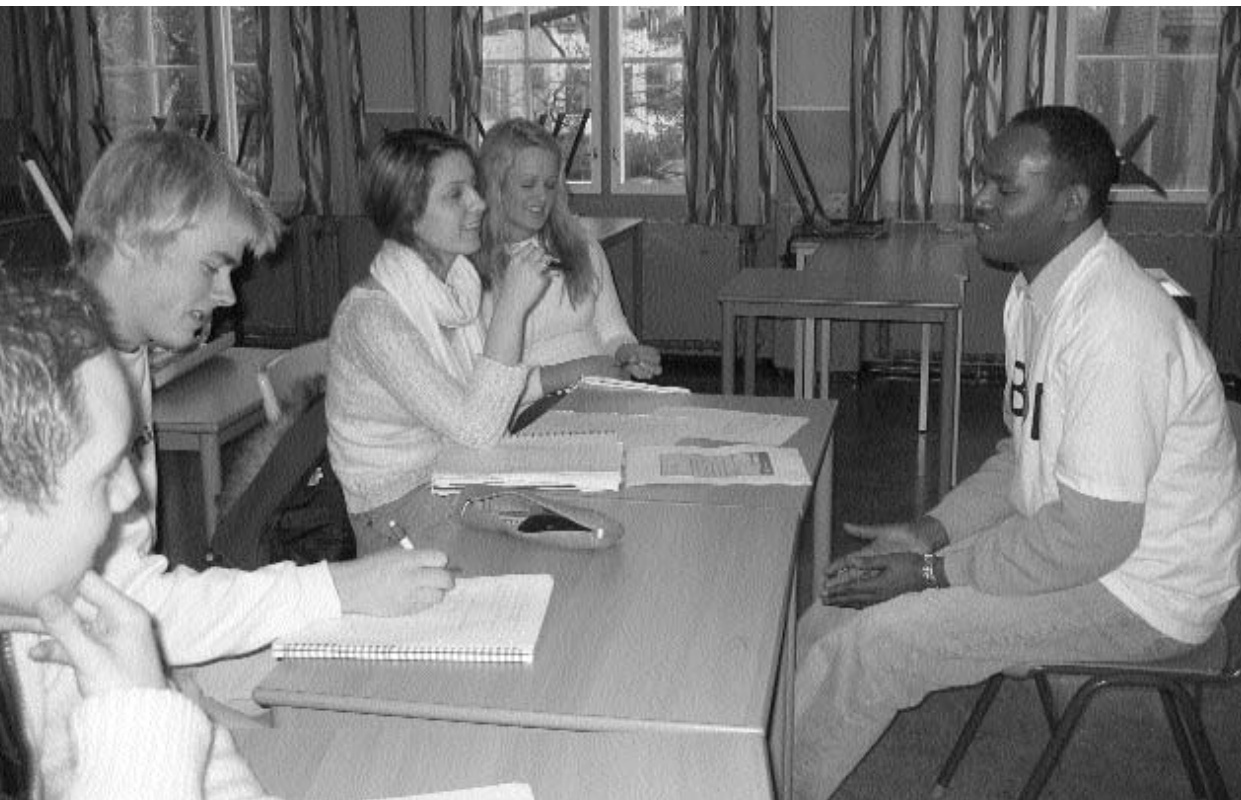
Vissa levande bibliotek har organiserats separat som fristående arrangemang i skolor och riktiga offentliga bibliotek. Detta innebär att besökarna kommer enbart för att besöka det levande biblioteket. De fristående bib-

liotek som hittills organiserats har genomgående varit en-dags eller halvdagsarrange-mang med ett begränsat urval av Böcker. Detta upplägg har fördelen att vara enkelt och kortvarigt, men samtidigt inne-bär det en större utmaning för arrangörens förmåga att nå ut med förhandsinformation, dessutom är man mera sårbar för oförutsedda hinder. Om man på förhand har definierat

VIKTIGA ERFARENHETER FRÅN ETT TIDIGARE SKOLBIBLIOTEK

En lånetid på 45 minuter var tillräcklig; dock är det viktigt att ha möjlighet att korta ner eller avsluta lånet om samtalsämnen blir uttömda. Bäst verkade det fungera med elever mellan 13 och 16 som i allmänhet gick i grupper om tre eller fyra tillsammans med varje bok. Vi hade ett bokningssystem som fungerade mycket bra. Det är viktigt att om möjligt ha kopior i beredskap av vissa Böcker eftersom 3 av 20 Böcker uteblev. Eleverna/läsarna, särskilt de yngre, bör vara förberedda på att de kan få möjlighet att ställa frågor om väldigt många saker de undrat över.

en specifik målgrupp – elever i en skola eller besökare i ett offentligt bibliotek – visar erfarenheten att det är möjligt att nå positiva resultat med denna organisationsform.

---> ALLMÄNNA SYNPUNKTER PÅ UPPLÄGGET:

---> (a) Antalet potentiella läsare:

Under förberedelseperioden är det omöjligt att göra exakta bedömningar. Om arrangemanget är kopplat till en festival kan antalet läsare variera kraftigt från den ena dagen till den andra, beroende på vad som för ögonblicket pågår runt omkring. I grova drag kan man säga att om 5 000 personer passerar förbi det levande biblioteket under en festivaldag kommer kanske 500 att stanna och göra ett hastigt besök, 200 av dem kanske tar sig tid att läsa katalogen och ett femtiotal kanske kan tänka sig att låna en bok. Är biblioteket arrangerat som ett eget fristående arrangemang kan man utgå ifrån att nästan alla besökare i det levande biblioteket är läsare.

---> (b) Det levande bibliotekets löptid och dagliga öppethållande:

Ett levande bibliotek inom ramen för en festival bör om möjligt vara öppet dagligen. Festivalbesökarna behöver viss tid för att hinna orientera sig i det stora utbudet av aktiviteter och därför kan första dagen få en mjukstart. Djungeltelegrafan är den bästa tipsaren för det levande biblioteket vid en festival och antalet läsare kommer med största sannolikhet att öka för varje dag. Den stora rusningen kommer att ske vid helgerna och under de dagar då inga särskilda arrangemang pågår. Öppettiderna bör inte förläggas före klockan tolv, eftersom många festivalbesökare stiger upp sent, och begränsa sig till den ljusa delen av dagen. Sista tidpunkten för utlåning av lån måste annonseras tydligt, eftersom bibliotekspersonalen måste vänta en timme på att få tillbaka Boken. Öppettiderna bör regleras efter tillgången på Böcker och bibliotekarier och behovet av pauser.

ÖPPETHÅLLANDE:

Det levande biblioteket är öppet varje dag mellan 12.00 och 20.00.
Sista utlån sker kl. 19.00!

Ur affisch för det levande biblioteket SZIGET 2004

---> (c) Krav på den fysiska miljön:

En inbjudande och avspänd miljö stimulerar till samtal och gör att Böcker och läsare känner sig upplagda. Oberoende av hur biblioteket är placerat finns det vissa allmänna krav på den fysiska miljön:

- › Bibliotekets inre del (där Böckerna befinner sig) bör vara synlig men samtidigt delvis avskärmad så att publiktillströmningen kan regleras. Biblioteksutrymmena bör vara tillräckligt stora för att kunna rymma bord och stolar åt samtliga Böcker i boksamlingen och åt bibliotekspersonalen.
- › Bibliotekarierna är de första som läsaren möter. De har sin plats vid en lånedisk vid entrén och detta utrymme skall vara stort nog för att tillåta ett antal läsare att sitta ned och i lugn och ro studera katalogen för att välja ut en passande bok.

- › Den fysiska miljön bör tydliggöra för den potentielle läsaren att det inte är önskvärt att besökare går rätt in i biblioteket och börjar tala med Böckerna.
- › Lokaliteterna bör vara utformade med tanke på skiftande väderförhållanden och andra faktorer i omgivningen.
- › Vatten och läsk, någonting att äta och någonting att läsa skall finnas tillgängligt för Böckerna under öppettiderna.

Handledning för biblioteksbyggare

Det levande biblioteket är ett projekt som fordrar detaljerad uppläggning och effektiv delegering. Här några viktiga överväganden som påverkar arbetsinsatsen:

- › bibliotekets storlek och antalet Böcker
- › projektets löptid och bibliotekets öppettider
- › festivalarrangörens support – vad och vilken omfattning
- › disponibel reklambudget.

Huvudorganisationen bör sätta upp en arbetsgrupp med tre koordinatörer. Varje koordinator kan knytas till ett primärt ansvarsområde. Ett förslag är att upprätta följande tre arbetsområden:

UPPSÄTTNING AV BIBLIOTEKET OCH KONTAKTER MED FESTIVALARRANGÖREN

Rekrytera frivillig byggarbetskraft
Resa biblioteksanläggningen på avdelat område
Förbereda nödvändiga lokaliteter och utrustning
Iordningställa personalutrymmen
Riva anläggningen och återställa området till ursprungligt skick
Övervakning av området utom öppettider (om nödvändigt)

DET DAGLIGA ARBETET OCH FÖRBEREDELSENA AV BIBLIOTEKETS INNEHÅLL

Ställa samman litteraturlista
Rekrytera, informera och sålla fram bibliotekarier och Böcker
Koordinera och planera dagsscheman
Hantera logistik kring Böckerna (arbetssscheman, pauser, särskilda behov etc.)
Hantera catering och måltidskuponger

MATERIAL, REKLAM, FINANSIERING OCH UTVÄRDERING

Hantera tillverkning av bibliotekskort, T-shirts, broschyrer och affischer
Insamling av pengar till arrangemanget
Planera reklamstrategi och rekrytera street teams
Utvärdering med Böcker, läsare och bibliotekarier
Dokumentera arrangemanget
Övergripande ekonomiskt ansvar

Följande moment ska ingå i en tidsplan som koordineringsgruppen bör pussla ihop till ett projektschema:

PLANERING AV LOGISTIK OCH INFORMATIONSSPRIDNING

Definiera målen och skaffa en bild av den fysiska miljön

Identifiera tänkbara partners

Utarbeta förslag och kontakta festivalarrangören för att nå en överenskommelse.

Kontakta partners och lägg upp en finansieringsstrategi

Sätt samman en litteraturlista och börja rekrytera Böcker

Planera och utforma den fysiska miljön för arrangemanget

Arrangera förhandsinformation till utvalda massmedia

Gör i ordning reklammaterial

Kalla samman ett koordineringsmöte med all personal, koordinatörer, arbetsstyrka, street team och festivalarrangören

Ordna en informationsmöte före start för Böcker, Ordböcker, förkläden och bibliotekarier

Lägg upp en dokumentationsstrategi

LOGISTIK PÅ PLATS

Transportera fram nödvändig utrustning till byggplatsen

Bygga upp anläggningen

Transportera fram nödvändig utrustning för reklam och för verksamheten

lordningsställ lokaliteterna

Street teams börjar arbeta (på campingområden om sådana finns)

Pressrelease lämnas ut dagen före öppningen

Arrangemanget öppnas

Street teams fortsätter sitt arbete i bibliotekets närhet

Dagliga utvärderingsmöten

PR-arbete fortsätter

Dokumenteringsarbete fortsätter

Avslutning

Återställa området i ursprungligt skick eller enligt överenskommelse med festivalarrangören

En ungrare frågade mig om det är sant att tyskar alltid torkar av händerna med bröd efter maten. Vi var inte alls beredda på sådana frågor och uppriktigt sagt lät de i överkant provocativa, men vi ställdes också inför mera positiva utmaningar. Det var lärorikt att se hur tyskar uppfattas utomlands och vi hoppas att också vi kunde bli kvitt några av våra egna fördomar. Vi tvingades också att ta oss en funderare över vem vi egentligen är och vilka ståndpunkter vi intar.

TYSK BOK

Böckerna

Precis som i ett riktigt bibliotek är Böckerna den viktigaste tillgången i det levande biblioteket. Det är viktigt att bygga upp en samling god litteratur och att vårda Böckerna väl. Sammanställningen av katalogen och rekryteringen av Böckerna är en svår och ömtålig uppgift och samtidigt den mest kritiska delen i förberedelsearbetet. Katalogens omfång och innehåll kommer att variera allt efter förutsättningarna. Organisationsgruppen måste sätta av ordentligt med tid på att förbereda och diskutera katalogen innan den går till tryck.

(A) ALLMÄNNA RIKTLINJER

- › Boktitlarna måste anknyta till en representativ grupp människor som ständigt blir utsatta för fördomar, stereotypa värderingar och ofta diskrimineras. Det är organisatörens ansvar att tolka detta inom sina egna ramar.
- › Katalogen bör vara omfattande nog att kunna erbjuda läsarna ett vettigt urval, men samtidigt får den inte överskrida givna ramar, t.ex. med avseende på tillgängliga utrymmen och de personalresurser som behövs för rekrytering, information och tillsyn av Böckerna. Erfarenhetsmässigt kan man säga att en katalog bör omfatta minst tjugo Böcker för att kännas intressant och begränsas till högst femtio Böcker för att bli hanterlig.
- › Boktitlarna bör åtföljas av detaljbeskrivningar av de mest vanliga stereotyperna och fördomarna. Det är en stor hjälp om man har identifierat och diskuterat dessa innan man fattar beslut om boktitlarna.

(B) BOKTITLAR

Den följande uppräknigen ger några exempel på lämpliga Boktitlar som har använts i tidigare levande bibliotek. Listan är varken uttömmande eller bindande och ska mera ses som ett underlag för egna idéer kring katalogens sammansättning med hänsyn till den fysiska miljö där det levande biblioteket skall fungera.

Djurrättsaktivist, asylsökande, färgad, blond kvinna, byråkrat, kristen, tjänsteman, invalid, körlärare, mjölkämpe, f.d. knarkare, f.d. fotbollshuligan, f.d. nynazist, f.d. fängelseintern, feminist, fotbollssupporter, homosexuell, f.d. uteliggare, hip-hopare, jude, f.d. analfabet, muslim, pensionär (åldring), präst, polis, expolitiker, rabbin, flykting, zigenare, sexualrådgivare, socialarbetare, f.d. utrikesminister, lärare, skateboardåkare, biljettkontrollör, TV-journalist, arbetslös, vegetarian.

(C) KATALOGEN

Sammanställningen av katalogen till det levande biblioteket innefattar tre huvuduppgifter:

- (1) Besluta om urvalskriterier och katalogens sammansättning
- (2) Fördela de vanligaste fördomarna mellan boktitlarna
- (3) Producera katalogen som skall presenteras för läsarna.

Urvalskriterier:

Det lämpligaste tillvägagångssättet för att sammanställa ett urval är ofta att ordna en brainstorming med organisatörerna och tänkbara inbjudna gäster. Ett inslag i brainstormingen är att göra en förteckning på ett blädderblock över typer av människor som möter fördomar och stereotyper i samhället, med tonvikt på sådana som unga människor kan tänkas fokusera på. Försök inte på detta stadium att kommentera förslagen utan se bara till att sätta en lång lista på papper. Naturligtvis är de fördomar som listas inte

universella, de har utvecklats inom en specifik kulturell och social kontext. Det är inte att rekommendera att använda kataloger som är framtagna i en annorlunda miljö utan genomgripande revidering och anpassning. Försök att utifrån denna lista (som kan vara betydligt längre än den slutgiltiga katalogen) att eliminera de förslag som gruppen inte kan nå enighet om och försök att enas om en lista över "favoritfördomar". Detta kommer att leda fram till en kort förteckning, i bästa fall någonstans mellan 20 och 50 Böcker, allt efter omfattningen av

arrangemanget och de möjligheter som står till buds för organisatörerna.

Tänk igenom följande innan ni lägger fast listan över boktitlar:

- › Boktitlarna bör vara enkla och lättbegripliga. Fördomar är inte alltför komplicerade och därför ska boktitlarna inte heller vara det. (*Svart eller färgad* är tydliga som en typ av fördom. *Person som är född på en annan kontinent och har annan hudfärg* är inte en titel på en fördom.)

När en flicka blir tillfrågad om hon är villig att ikläda sig rollen som Blondin i ett levande bibliotek, börjar hon tänka efter om hon ska ta det som en komplimang eller en förolämpning. Det var intressant att notera att Blondinen var en av de populäraste Böckerna på Sziget. Detta hade naturligtvis ingenting att göra med min person utan hur blondinen som begrepp hanteras i det moderna samhället. Till en början var det många som fastnade för just den här boken, men de kunde inte få någonting ut av sitt val, när de väl hade insett att egenskaperna att vara blond och kvinna inte skiljer ut en person från alla andra. Den blonda är lika mycket kvinna som 50% av alla människor, och färgen på hennes hår har strängt taget ingen större betydelse. Det inträffade att en man lånade mig i tydliga förhoppningar att få ihop det med en sexig blondin. När han väl insåg att han var fel ute, efter ungefär 20 minuter, återlämnade han mig till biblioteket, men han hanterade situationen mycket väl.

BLOND BOK

- › Katalogen bör innehålla ett brett urval av Böcker för att kunna attrahera en bred krets av läsare. Ett alltför specialiserat bibliotek skulle locka en begränsad publik och därmed förlora i angelägenhet genom att bli alltför snävt. Diversifiering uppnås genom att rekrytera Böcker från alla hörn av verkligheten och inte genom att ställa samman en katalog som enbart består av exempelvis etniska minoriteter eller kvinnor som har blivit utsatta för diskriminering.
- › En begränsad tolkning av diskriminerade folkgrupper kan grunda sig på existerande rättsregler mot diskriminering, t.ex. de som tas upp i Europakonventionen om Mänskliga rättigheter. I detta fallet kan Böckerna representera skilda religiösa, sexuella eller etniska minoriteter, som t.ex. bögar eller lesbiska, muslimer eller romer.
- › En vidare tolkning kan också fånga in lätt identifierbara stereotyper som ofta förekommer i den närmaste omgivningen och som anspelar på människors utseende (t.ex. *blondin*), yrke (t.ex. *polis*) eller matvanor (t.ex. *vegetarian*).
- › Katalogen kan också inkludera företrädare för yrken som har särskilt lätt att förmedla en stereotyp bild hos unga människor, som lärare eller socialarbetare.
- › Det levande biblioteket kan erbjuda möjlighet att lära känna unga människors subkulturer och undergrupperingar genom att engagera Böcker som t.ex. *skateboardåkare*, *graffitimålare* och så vidare. Detta kan vara särskilt givande för unga människor som kan hysa fördomar mot medlemmar av andra subkulturer än den egna.
- › En överraskande men intressant iakttagelse från tidigare bibliotek har varit att Böcker som representerar utvalda nationaliteter (som t.ex. *tysk*, *rumän*, *svensk*) inte var populära och ofta blev kvar på hyllan. Det verkar finnas en starkare medvetenhet om nationell heterogenitet än kulturell och social och den är mindre grad relaterad till vardagliga sociala konflikter.
- › För att uppnå bred enighet om katalogens sammansättning är det nyttigt för arbetsgruppen att diskutera och försöka gemensamt komma fram till vilka fördomar som Böckerna kan möta, eftersom detta kan bidra till att skapa en varierat och träffsäkert katalogurval.
- › Med tanke på den pedagogiska dimensionen i det levande bibliotekets verksamhet är det inte rådligt att ta med Böcker i katalogen som kan tänkas uppmuntra till ett osunt eller farligt beteende, som t.ex. *narkoman* eller *fotbollshuligan*, eller till moraliskt/politiskt tvivelaktiga ideologier, som *nynazist*, eller sådana som kan tänkas utnyttja möjligheten att gynna sina egenintressen som, exempelvis, medlemmar av religiösa sekter eller försäljare.

Alla stereotyper ropar efter vanliga frågor som man ska ställa ofta, kanske varje gång. Detta är potentiellt ett problem, eftersom det är så svårt att besvara samma frågor på ett intresseväckande sätt gång efter gång, i synnerhet om man vill undvika att upprepa sig exakt likadant varje gång. Som råd till kommande Böcker skulle jag vilja använda en sliten kliché (som faktiskt passar in i det här speciella fallet): "var dig själv", för här går det inte ut på att spela en roll eller låtsas, här handlar det om sanningen som kan öppna människors ögon.

F.D. NYNAZISTISK BOK

› Å andra sidan kan det rekommenderas att knyta till sig Böcker som har tagit sig ur ett missbruk eller framgångsrikt förändrat ett negativt eller destruktivt beteende, som t.ex. *nykter alkoholist*. I sådana fall är det lämpligt att rekrytera Böcker som är kända personligen eller som har fått en trovärdig rekommendation. Det kan ofta inträffa med denna kategori av Böcker att läsare söker hjälp och råd för sina personliga problem.

Fördelning av stereotyper och fördomar på boktitlarna:

Försök att utifrån listan på boktitlar samla de vanligaste fördomarna och stereotyperna som är förknippade med den aktuella titeln. Gör en lista över stereotyper och fördomar under varje Boktitel och stryk dem som ni inte kan enas om. Den slutliga listan skall ligga till grund för de slutgiltiga korrige-

ringar som Böckerna kommer att tillfoga när de blivit rekryterade. Det är viktigt att Böckerna överensstämmer med fördomarna: Böckerna gör ofta viktiga förändringar och tillägg till den lista som läggs fram av organisatörerna under informationsmötet.

Ta hänsyn till följande när ni bestämmer er för listans slutgiltiga utformning:

- › Läsaren kastar vanligen en hastig blick på varje sida i katalogen och därför bör språket vara enkelt.
- › Det bästa sättet att uttrycka grova fördomar är med hjälp av enkla adjektiv – smutsiga, onda, lata... – men du kan också behöva några ofullständiga meningar (t.ex. ”en som inte duger till ett riktigt jobb” är mer begripligt än ”arbetsoduglig”).
- › Slang kan vara användbart, men undvik dåligt och vulgärt språk.
- › För att beskrivningen av Böckerna ska bli maximalt uttrycksfull gäller det att använda minst fyra satser eller påståenden. För att vara maximalt kärnfull begränsa antalet till sju satser per Bok.
- › Om du förväntar dig en utpräglad internationell publik eller läsare kan det vara nyttigt att ägna sig åt en stunds brainstorming tillsammans med en internationell grupp för att vaska fram ett lagom spännande och blandat urval.

När jag fick erbjudandet att medverka som Bok i det levande biblioteket blev jag först bekymrad och rädd, eftersom det var första gången för mig och mina kunskaper i engelska inte är tillräckliga för att kunna förklara allting för folk och jag inte visste vilken typ av frågor jag skulle få besvara. Men jag tackade ja, eftersom det var ett bra tillfälle för mig att berättat för alla dessa människor om mitt land. I biblioteket träffade jag många som visste mycket om mitt land, inte bara om torkan och kriget, utan även om Etiopiens urgamla multietniska och multikulturella historia. Den värsta upplevelsen var när några människor som visste att jag kom från Etiopien frågade mig om det fanns mat och vatten i mitt land. Detta kändes främmande för mig.

AFRIKANSK BOK

Katalogen

Den tryckta katalogen till det levande biblioteket är Böckernas viktigaste annonspelare inför läsarna och ofta utgångspunkt för deras val. Den bör därför vara visuellt tilltalande, lättläst och inbjudande att bläddra i. Här några praktiska tips för katalogen:

- › Under ett stort arrangemang kommer många att bläddra igenom katalogen utan att nödvändigtvis bli läsare. Använd material som tål damm, smuts och regn och som kan rengöras efter en lång arbetsdag.
- › Ringpärmar är ett lämpligt format för katalogen som på ett enkelt sätt gör det möjligt att förändra innehållet alltefter tillgången på Böcker som kan variera under projektets lopp.
- › Ta fram ett A4-blad per Bok. Skydda dem antingen genom att stoppa dem i plastfickor eller genom laminering.

- › Boktitlarna bör vara stora och fetstilta, så att de kan kännas igen med en hastig blick.
- › Iordningställ flera exemplar (3- 4 för en festival) av katalogen. Bibliotekets besökare kan bli intresserade att låna när de ser andra bläddra i katalogen. Somliga läsare ägnar mycket tid åt att studera katalogen och alltför få tillgängliga kataloger kan hindra eventuella läsare från att låna.
- › Ta fram flerspråkiga kataloger för arrangemang med internationell publik.
- › Om biblioteket har tillgång till flerspråkiga Böcker, notera vilka språk de talar på A4-bladet.
- › Om tolkar har engagerats, markera vilka språk som är tillgängliga i översättning på varje Bokblad.

(D) ATT VÄLJA BÖCKER

Rollen som Bok är arbetsam, krävande och utmanande, men det är också en intressant och rolig uppgift. Valet av människor som skall representera boktitlarna är utan tvivel den viktigaste delen av det levande bibliotekets förberedelsearbete. Medan organisatörerna drar upp strikta ramar för sina aktiviteter utspelar sig mötena mellan Böcker och läsare fullständigt spontant och på okänd plats. Organisatörerna kommer inte att ha någon klar bild av vad som försiggår under dessa diskussioner, men de måste ha lita på att Böckerna arbetar i enlighet med det levande bibliotekets syften.

Några allmänna riktlinjer:

- › De lämpligaste samarbetsparterna när det gäller att välja ut Böckerna är medlemmarna i specialiserade frivilligorganisationer, föreningar och organisationer som har ett reellt och grundmurat intresse för att bekäm-

pa de fördomar och stereotyper som de möter i sin dagliga verksamhet. Frivilligarbetare och personal i dessa organisationer är vana vid att besvara frågor av det slag som läsarna kan ställa och de kan lämna information på ett kompetent sätt. Samtidigt har de möjlighet att vända sig till andra medlemmar av deras grupp om de skulle behöva råd och stöd.

Det är ett välkänt faktum att människor har många fördomar mot oss och därför var jag något ängslig när jag hade accepterat förslaget. I första hand var jag rädd att många skulle hänga upp sig på min bakgrund som zigenare och enbart skulle gå in för att reta mig och förnedra mig. Men det blev precis tvärtom: de personer som lånade mig var alla utan undantag mycket korrekta och visade uppriktigt intresse för vår kultur och våra seder och även av mitt liv. Kort sagt mötte jag över huvud taget inga fördomar. De som inte gillade zigenare tidigare lärde sig kanske inte att tycka bättre om oss efter att ha talat med mig, men han fick åtminstone se ett exempel på någonting annorlunda och inte bara vad majoriteten förväntar sig om romer. Något som var mycket intressant var att bli utlånad till en romsk flicka i ungefär min egen ålder som bodde i en liten by i Ungern. Vi pratade om skillnaderna mellan hur olika livet kan se ut för en ung zigenare i Budapest och på landet.

ROMSK BOK

- › Böckerna måste vara autentiska: varje titel bör vara representerad av en eller flera personer som har väsentliga personliga erfarenheter av det aktuella ämnet.
- › Böckerna måste vara stabila personer som är beredda och kompetenta att föra en dialog med ett brett spektrum av läsare. De behöver ha en sansad och mogen uppfattning av det ämne som de skall representera och samtidigt undvika en missionerande attityd.
- › Det är inte tillräckligt att välja pratsamma och utåtriktade personer som Böcker, detta kan tvärtom bli ett hinder för seriöst utbyte. Försök undvika personer som främst ser till möjligheten att göra reklam för sig själva.
- › Böckerna bör vara pålitliga och ha möjlighet att ställa upp på den arbetstid som har bestämts av organisatörerna.

Redan under den första dagen som bok blev jag förvånad över hur bibliotekslig hela miljön var. När en potentiell läsare kom in blev han bemött som en person som letade efter en Bok att låna på ett bibliotek. Som Polisbok fick jag möta unga människor som var frustrerade av det politiska systemet, av att inte bli förstådda och som kände ett behov att sätta sin prägel på samhället. Mitt intryck är att de inte var ute efter att begå olagliga handlingar, men de blev upprörda när polisen gjorde intrång på deras personliga domäner. Men genom att tala om sina personliga erfarenheter av dessa konflikter fick de ett intryck av den osäkre människan bakom uniformen och jag tror att jag hjälpte dem att inse att poliser också är människor. Jag blev återlämnad till biblioteket i exakt rätt tid och när vi skildes hade jag en varm känsla inombords.

POLISBOK

- › Beroende på hur länge det levande biblioteket skall hålla igång är det lämpligt att ha flera personer som representerar samma Boktitel som avlöser varandra. Fyra till fem läsare per dag och person är rekommenderad maximinivå.
- › När det gäller potentiella Bestsellers är det lämpligt att försöka hålla mer än ett låneexemplar av Boken tillgängligt, dels för att tillgodose läsarnas efterfrågan, dels för att undvika att populära Böcker blir utslitna i förtid.
- › Om det levande biblioteket är anpassat till en internationell publik är det viktigt att ha tillgång till Böcker på olika språk (dvs. människor med olika språkbakgrund). De olika språkversionerna bör vara omnämnda i katalogen.
- › Som ett komplement eller alternativ kan det levande biblioteket ta hjälp av ”Ordböcker” som tolkar mellan Boken och läsaren. Ordböckernas profil bör överensstämma med övriga Böckers: de bör ha yrkeskompetens och vara införstådda med att fullgöra sina uppgifter som Ordböcker och inte ha en individuell arbetsplan. Kunskaper i främmande språk är inte ett tillräckligt villkor för att kunna fungera som Ordbok. Försök att hitta studenter från tolkskolor eller personer med tolkvana, som t.ex. aktiva medlemmar i internationella Frivilligorganisationer eller liknande partners.
- › Möjligheten att engagera Ordböcker gör också att biblioteket kan använda sig av Böcker som inte talar landets språk, vilket kan berika Boksamlingen.
- › Planera tid för Bokinköpen – Böckerna har begränsad tid till förfogande och behöver ordentlig förvarning. Åtminstone två månader i förväg bör man ha sin inköpslista klar för att kunna börja kontakta Böckerna.

(E) FÖRBEREDELSE OCH INFORMATIONSMÖTE MED BÖCKERNA

Det rekommenderas att kalla samman ett informationsmöte med alla Böcker några dagar innan det levande biblioteket startar. Böckerna skall redan ha fått viss basinformation och detta möte skall hjälpa till att reda ut oklarheter och beskriva det levande biblioteket i sitt sammanhang som det formulerats av organisatörernas sammanslutning eller institution.

Mötet bör äga rum på en ostörd plats för att underlätta diskussion och koncentrerat samtal och detta kan sannolikt inte vara samma offentliga rum som valts för det levande biblioteket. Om detta inte är organisatörens första levande bibliotek är det nyttigt att kunna presentera en översikt av utvärderingar från tidigare arrangemang och att bjuda in rutinerade Böcker som kan meddela sina intryck. Planera mötet sent på eftermiddagen för att inte inkräkta på studier eller arbete och avsätt cirka två timmar. Deltagarna bör vara placerade i en ring eller fyrkant så att alla kan se varandra. En agenda för informationsmötet kan se ut på följande sätt:

(F) ATT FUNGERA SOM BOK I DET LEVANDE BIBLIOTEKET – NÅGRA NYTTIGA TIPS

- › Förbered dig själv på uppgiften. Det är ingen lek, du måste själv tro på den Bok som du representerar.
- › Det kan vara till stor hjälp att ha argument och faktakunskaper i beredskap, t.ex. statistik eller forskningsdata, för att kunna värdera den information som läsarna kan tänkas konfrontera dig med.
- › När du har blivit hämtad av läsaren, välj ut en plats som passar både dig och din läsare.
- › Håll ett öga på klockan: ni har bara en begränsad stund tillsammans. Om läsaren vill fortsätta diskussionen, och om du själv också har lust, bör du vända dig till bibliotekarien för att förlänga lånet.
- › Var dig själv; tala ärligt och öppet och lyssna uppmärksam.
- › Försök inte att ikläda dig en annan roll eller hitta på personliga egenskaper; läsaren kommer att genomskåda dig, och din trovärdighet blir lidande.
- › Var beredd att dela med dig av dina personliga erfarenheter. Om frågorna blir alltför närgångna, var inte rädd att tala om att du inte vill svara.

Exempel på agenda för informationsmöte med Böckerna

INFORMATIONSMÖTE

- › Hälsa deltagarna välkomna
- › Presentera organisationsgruppen (ansvariga personer och deras sammanslutning eller institution), bibliotekarierna, presentation av Böckerna (namn, boktitel, ev. förening)
- › Redovisa konceptet, målen och metodinnehållet kring det levande biblioteket:
  - › Varför organiseras biblioteket?
  - › Vad vill vi uppnå?
  - › Hur kommer det att se ut i praktiken?
  - › Hur ser besökarnas förväntningar ut?
  - › Allmänna frågor från Böckerna

Bokens roll

- › Arbetsbeskrivning för Böckerna
- › Katalogen
- › Förklara lånereglerna för läsarna
- › Arbetstid
- › Rollrelaterade frågor från Böckerna

Redovisning av det levande bibliotekets infrastruktur och skötsel

- › Dela ut all relevant bakgrundsinformation (låneregler för läsare, Böckernas uppgifter, reklamaterial) till deltagarna
- › Möjlighet för varje Bok att kontrollera och revidera sin katalogsida och få ändringarna införda i den slutgiltiga katalogversionen.
- › Överenskommelse om Böckernas arbetstid och närvaro
- › Böckerna kan skriva ett avtal (om det känns meningsfullt)

Tid för informell diskussion mellan Böcker, bibliotekarier och organisatörer.

- › Acceptera att din läsare har lånat din Boktitel och är intresserad av just denna aspekt av din person. All övrig information kommer huvudsakligen att tjäna som illustration. Detta kan göra att du känner dig något begränsad, men det är en normal företeelse när du fungerar inom ramen för det levande biblioteket.
- › Var beredd att upprepa samma saker om och om igen, eftersom olika läsare kan tänkas ställa samma fråga. Försök behandla din läsare som om han eller hon är den första som du berättar detta för. Försök att inte visa att du redan har svarat på samma fråga fyra gånger.
- › Kom ihåg att du träffar din läsare under cirka en timme och att ni kanske aldrig ser varandra igen.
- › Varje ny läsare som lånar dig är olik den föregående och anledningen till att han valde din speciella Bok kan variera åtskilligt. En bra fråga att börja med är 'Varför valde du just min Bok?' Detta ger dig en uppfattning om vad läsaren är intresserad av.
- › Det levande bibliotekets läsare är generellt sett inställda på att prata, lyssna och lära sig. Deras frågor är inte alltid så välformulerade, så det är viktigt att hjälpa läsaren att formulera hans/hennes intresse för din Bok. Försök att ta reda på något om läsaren genom att fråga: Har de träffat någon person som du tidigare? Har de goda eller dåliga erfarenheter av personer av din typ? Detta kan hjälpa dig att få ett grepp om vad de kan tycka är intressant.
- › Det kan inträffa att en läsare av någon anledning blir oförsämd och/eller försöker att göra dig ansvarig för allehanda sociala problem eller företeelser. Försök att behålla ditt lugn och visa att du har förstått, men deklarerar en avvikande åsikt där du känner att du måste. Försök att förflytta samtalet till en plats där du känner dig säker.
- › Även om bibliotekarien har rekommenderat läsaren att välja en Bok som representerar deras stereotyper och fördomar, kan läsarens motiv att låna just dig vara ett annat. Han/hon kan vara nyfiken eller behöva ett personligt råd. Kom ihåg att läsaren måste fatta sina beslut själv. Vad du kan göra är att dela med dig av dina egna erfarenheter av att lösa problem eller hantera olika situationer, men var försiktig med att med att ge råd.
- › Innehållet i samtalet med läsaren är i princip konfidentiellt. Om du återger vad någon annan läsare har sagt, nämn inga namn.
- › Det kan inträffa att du blir utlånad till två eller flera personer samtidigt. Detta kan leda till en intressant och givande diskussion. Du skall dock undvika att bli utnyttjad för att reda ut problem mellan gruppmedlemmarna.

Läsarna frågar ofta: 'Om jag väljer någon från katalogen får jag då en skådespelare eller skådespelerska som ska föreställa Bokens huvudperson?' När jag svarar nekande och de förstår att Boken är identisk med titeln blir de mycket nyfikna.

En levande biblioteksbibliotekarie

- › Om du arbetar tillsammans med en Ordbok (tolk), gör paus efter två eller tre meningar så att du kan vara säker på att allt du säger blir översatt. Om du är osäker på om du har förstått läsarnas frågor eller kommentarer i översättning, kontrollera med tolken.
- › Be om en paus om du behöver vila, i synnerhet efter en krävande diskussion med en läsare. Det är viktigt för dig som diskussionspartner och för nästa läsare att du känner dig utvilad.
- › Utnyttja pauserna till att utbyta erfarenheter som Bok med andra Böcker i det levande biblioteket. Det är dessutom särskilt givande att jämföra med Böcker med samma titel.
- › Om du känner dig besvärad eller förolämpad av en läsare, kom ihåg att det står i bibliotekets regler att du har rätt att avbryta diskussionen om du känner dig förolämpad eller anklagad.
- › Om din Bok är en bestseller, kom överens med Bibliotekarierna om en kort paus efter varje läsare och informera dem om hur många läsare du är beredd att träffa.
- › Om din Bok inte visar sig så populär, försök att utnyttja tiden i biblioteket genom att prata med övriga Böcker.
- › Ta tillvara på tillfället att fungera som Bok! Med rätt inställning kan det bli en intressant och berikande erfarenhet för dig och din läsare!

Att tycka om att prata, att vara självcentrerad och exhibitionistisk gör dig inte till en god Bok. Tvärtom kan sådana egenskaper äventyra hela idén bakom det levande biblioteket.

En levande biblioteksbibliotekarie

(G) BÖCKERNA BERÄTTAR

Feministboken:

Timmarna som jag tillbringade i mina läsares sällskap medförde för egen del ökad självkänedom och det var en utmaning att möta dessa nyfikna, fördomsfria och kritiska unga människor som ställde mycket konkreta frågor och ville lära sig saker och detta tackade jag dem för. Intensiteten och uppriktigheten i samtalet, viljan att pröva olika ståndpunkter, dina egna överläggningar med dig själv om vad din roll betyder för dig själv och för andra, såväl som själva samtalsämnen – allt detta innebär att lära sig något om andra människor. Det är dock inte alltid lika enkelt: man måste upprepa och förklara, hantera provocerande frågor, såväl som fråga och diskutera etablerade åsikter, och argumentera. Ibland kände man sig dukigt trött på sin roll, ja t.o.m. sårad med avseende de värderingar man själv har. Men detta är vad allting handlar om: att reducera människor till klichéer och fördomar som skymmer bort allt det övriga. Vissa människor har aldrig fått chansen från början och det är kampen mot detta som saken gäller och om att utbyta åsikter.

En feminist ska hata män, hon är lesbisk, aggressiv och rakar inte sina ben. Om allt det där inte stämmer, är hon då en äkta feminist? Kan en kvinna vara feminist och samtidigt hustru och mamma? Flera läsare frågade mig om jag var en äkta feminist och jag uppfattade olika undertoner i denna fråga:

bekymmer, skygghet, osäkerhet, nyfikenhet, intresse och kritik. Och varje gång jag fick den frågan svarade jag med en motfråga: "vad innebär det för dig att vara feminist?" Vissa gånger hände det att jag inte längre blev förvånad att höra samma klichéer och stereotyper som stod beskrivna i bibliotekskatalogen. Det var bara när jag besvarade dem nekande som jag inte var feminist. Måste man hata män för att bli feminist? Jag försökte förklara min definition av vad feminismen är för något och tillägga att även om det finns olika riktningar inom feminismen och trots att jag anser mig vara feminist tycker jag inte om att använda ordet och föredrar att beskriva en feminist som en person som står upp för kvinnors rättigheter och sysslar med kvinnofrågor och dessutom har en åsikt om genderfrågor.

Vissa samtal ledde till nyttiga diskussioner, andra till frågor och svar och vissa enbart till uppmärksamt lyssnande. Somliga läsare förväntades sig att få goda råd, vilket jag kände som besvärande och avböjde. Det var ju trots allt inte min uppgift att tala om för en 18-årig pojke att han inte förlorade i manlighet bara för att han tyckte om att laga mat och inte ville ta körkort (och var tvungen att berätta detta för sin flickvän). Det uppstod intressanta diskussioner när två eller tre läsare lånade mig tillsammans och de hade vilda duster med varandra, som jag försökte att dämpa genom att komma med faktaargument. Fast just detta var de besvärligaste av de boksidor som jag fick öppna.

Att hela tiden bli läst, ibland utan uppehåll, är slitsamt och tär på den nödvändiga koncentrationen. Dina sidor vänds åter och åter och samma sidor blir noterade och lästa flera gånger. Till sist liknar du en Bok som inte bara har blivit läst och ställd tillbaka på hyllan, utan dessutom har lånats vidare till vänner och bekanta, en smula skamfilad och illa medfaren. Men det är också en härlig känsla. Vilken Bok vill inte bli läst?

Handikappboken:

Under min första dag på Sziget-ön, den 1 augusti, var det fruktansvärt hett. Till min stora förvåning fanns det inte en enda läsare som var intresserad av oss den här dagen och vi stod bara och samlade damm på hyllorna. Fast man får komma ihåg att en negativ erfarenhet också är ett slags erfarenhet. Jag blev ganska irriterad, eftersom jag hade hört att föregående dag hade tältet haft ordentligt med besökare. Det gick så långt att jag till och med försökte lura i mig själv att det berodde på att det hade regnat dagen före och många hade sökt skydd i tältet och då passat på att låna med sig en bok när de gick. Fast jag hade inte tråkigt när jag tänkte efter hur varierade och mångsidiga lånarna var. Jag skulle ha registrerat mig som läsare, men det fanns ingen chans, jag sysselsatte mig med att prata med bibliotekets övriga Böcker. Där fanns en bred uppsättning: *fotbollssupporter, nykter alkoholist, häxa, rumänska och romska ungdomar, afrikan, rabbin, psykolog, TV-journalist*. Men vissa Böcker utmärkte sig genom att de saknades: *politiker, biljettkontrollör, polis, f.d. fängelseintern*.

Jag blev helt förbluffad när jag gick igenom listan över fördomar om handikappade människor i katalogen: mentalt efterblivna, permanent sjuka, underhållna av samhället, arbetar inte, vill att människor ska tycka synd om dem, oförmögna att ha sexuella relationer. Men på måndagen fick vi till sist en läsare. Det var en ung grabb som sökte upp vår lilla grupp – vi var tre stycken, alla kvinnor. Han reagerade inte negativt på vår hälsning: ”Kom och provsitt en rullstol”. Efter vad han berättade fanns det ingen i hans närmaste

omgivning eller hans familj som hade motoriska nervskador, men han var väldigt nyfiken på oss. Vi gick igenom alla omdömen vi kunde tänkas möta punkt för punkt och underbyggde våra påståenden med argument, anekdoter och exempel från vår vardag. Vi är alla tre gifta och har kunnat uppfostra våra barn, vi arbetar och har var och en gått igenom olika skolor, både akademiska skolor och livets egen skola. Vi beskrev vilka problem vi hade haft med våra förlösningar, läkarnas och specialisternas attityder. Människor är fortfarande okunniga om att förlamning eller andra motoriska nervsjukdomar inte går i arv. Vi bor i våra egna hem och inte i något slags segregerade kolonier. Trist nog har jag fått lära mig det nya och kränkande ordet "handikappby".

Han blev förvånad när han hörde att jag blev förlamad i underkroppen 1959, men att jag fortfarande cyklade och red, gick ofta och simmade och till och med hade kört lätt motorcykel i ett par år. När den unge mannen sade adjö anförtrorde han oss – och jag tror inte att han sade detta för att vi var tre mot en – att han i fortsättningen även undermedvetet skulle betrakta sin omgivning med helt andra ögon, hur trapporna var konstruerade i offentliga byggnader, hur det såg ut i bussar och tunnelbana och den offentliga miljön över huvud taget.

T-banekontrollörens Bok

– Klaus, du ska få i uppgift att vara biblioteksbok, sa min chef till mig en morgon när jag kom till arbetet. Jag blev något förvånad och undrade om det betydde att det var dags för mig att läggas på någon dammig hylla. – Nej, svarade han, men jag tror att du är rätt man för det här jobbet. Så förklarade han att företaget hade fått ett brev från den danska Stoppa våldet-rörelsen som bad om en levande Bok till det levande biblioteket, som skulle arrangeras vid Roskildefestivalen. Jag förstod genast idén bakom det hela. Biblioteket bestod av en mängd olika människor, bland andra en polis, parkeringsvakt och en fotbollssupporter. Min egen Bok, T-banekontrollören, brukar också gå under den negativa beteckningen T-banesnut och representerar ett av de yrken där du löper störst risk att mötas av våld, misshandel eller kränkande bemötande. Mitt arbete går ut på att kontrollera om passagerarna har giltig biljett på tunnelbanan.

Polisen och jag hörde till de populäraste Böckerna och vi var utlånade för jättemånga. Alltså bestämde jag mig för att ta med mina läsare till ett ställe inte långt från biblioteket där vi kunde få något att dricka och småprata. Det visade sig vara mycket lärorikt att möta och lära sig förstå hur dessa unga människor uppfattade oss biljettkontrollörer när de mötte oss på tunnelbanetåget. Till de vanligaste frågorna hörde: "Måste man vara en skitsövel för att få ett sånt jobb som ditt?", "Tycker du aldrig synd om dem som råkar sakna biljett men behöver utnyttja tunnelbanan?" eller "Är det inte hemskt jobbigt för dig att behöva göra sånt här mot andra människor?" I en del fall var frågorna direkt relaterade till en specifik händelse som de själva hade upplevt. Jag fick höra om läsarnas personliga erfarenheter av mina arbetskamrater, goda och dåliga. Men jag hade fördelen att vara där tillsammans med dem och beredd att svara på deras frågor. Ofta fick jag avbryta samtalet eftersom tiden var slut.

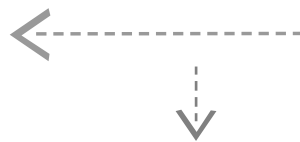

Jag kommer särskilt ihåg ett tillfälle med ett ungt par som var typiska punkare med färgat hår och svart skinnkläder. Vi hade en väldigt spännande diskussion och efterhand kom fler människor som stannade upp och började ställa frågor. Till slut var det tjugo personer som stod och lyssnade medan jag, ”den sure kontrollören som skriver ut böteslappar” gick på och bredde ut mig. När det hela var över tog jag mig en funderare på vad jag skulle tänka på nästa gång jag deltog i ett levande bibliotek och det jag kom fram till var: bättre skor och mera varma kläder!

Bibliotekarien

I centrum för det levande biblioteket står bibliotekarierna, som har den fundamentala uppgiften att förmedla lånet av Böcker. Bibliotekarien förmedlar kontakten mellan läsaren och Boken och är den första person som läsar-

na i det levande biblioteket möter och de måste vara beredda att kommunicera och samarbeta med Böcker och läsare under ibland komplicerade överläggningar och beslutsprocesser. Det är önskvärt att hitta professionella och utbildade (riktiga!) bibliotekarierna till det levande biblioteket, eftersom de redan behärskar och har vana vid en mängd praktiska funktioner, som t.ex. att utfärda lånekort, uppdatera och sköta litteraturlistorna, registrera lån och återlämnade Böcker. Bibliotekarien bevakar också att bibliotekets låneregler efterlevs.

GODA RÅD FRÅN TIDIGARE LEVANDE BIBLIOTEKARIER TILL KOMMANDE LEVANDE BIBLIOTEKARIER:

- › Ta reda på innehållet och några intressanta upplysningar om Böckerna i ditt bibliotek innan du öppnar.
- › Var noga med att iaktta bibliotekets regler och kräv detsamma av läsare och Böcker.
- › Notera alla lån ordentligt.
- › Sätt upp ett arbetsschema tillsammans med dina bibliotekariekolleger.
- › Samarbeta nära med övriga bibliotekarierna.
- › Utnyttja din lediga tid till att samla in reaktioner från Böcker och läsare.
- › Ta väl hand om Böckerna, och sålla bort potentiellt besvärliga läsare (genom att erbjuda läsaren en annan Bok, erbjuda dem att stanna på biblioteket eller skicka med en Ordbok som sällskap).
- › Bekanta dig med bibliotekets omgivning, så att du kan rekommendera platser för läsning.

De levande bibliotekets bibliotekarierna har också en viktig funktion som informatörer. De hjälper läsaren att förstå konceptet, leta upp en passande Bok och bli införstådd med biblioteksreglerna. Bibliotekarierna kan bli kontak-

tade av pressen under den tid arrangemanget pågår och därför är det viktigt att de har relevant information om organisatörerna och värddorganisationen. Av praktiska skäl bör bibliotekarien vara lätt igenkännbar med hjälp av bibliotekets T-shirt eller annan ID-markering.

JOBBSPROFIL FÖR EN LEVANDE BIBLIOTEKARIE:

- › Tro på och visa entusiasm för det levande biblioteket som idé.
- › Var samarbetsvillig, diplomatisk och utåtriktad.
- › Behärska främmande språk.
- › Var tolerant och vetgirig.
- › Uppträd trevligt och vänligt, visa tålmod.

SAMMANDRAGNINGAR OCH UTVÄRDERING MED BIBLIOTEKARIERNA

Bibliotekarierna har precis som Böckerna stor nytta av en välorganiserad briefing före starten på projektet. Bibliotekarierna bör redan tidigt ha ett möte med organisatörerna för att besluta om deras roll och uppgifter samt arbetstider. Bibliotekarierna är också oundgängliga deltagare vid informationsmötena med Böckerna. Under det fortlöpande arbetet är det lämpligt att göra korta utvärderingar och koordineringsmöten i början eller slutet av varje arbetsdag. Detta ger organisatörer och bibliotekarier möjligheten att justera saker som inte fungerar och ta upp dagliga erfarenheter.

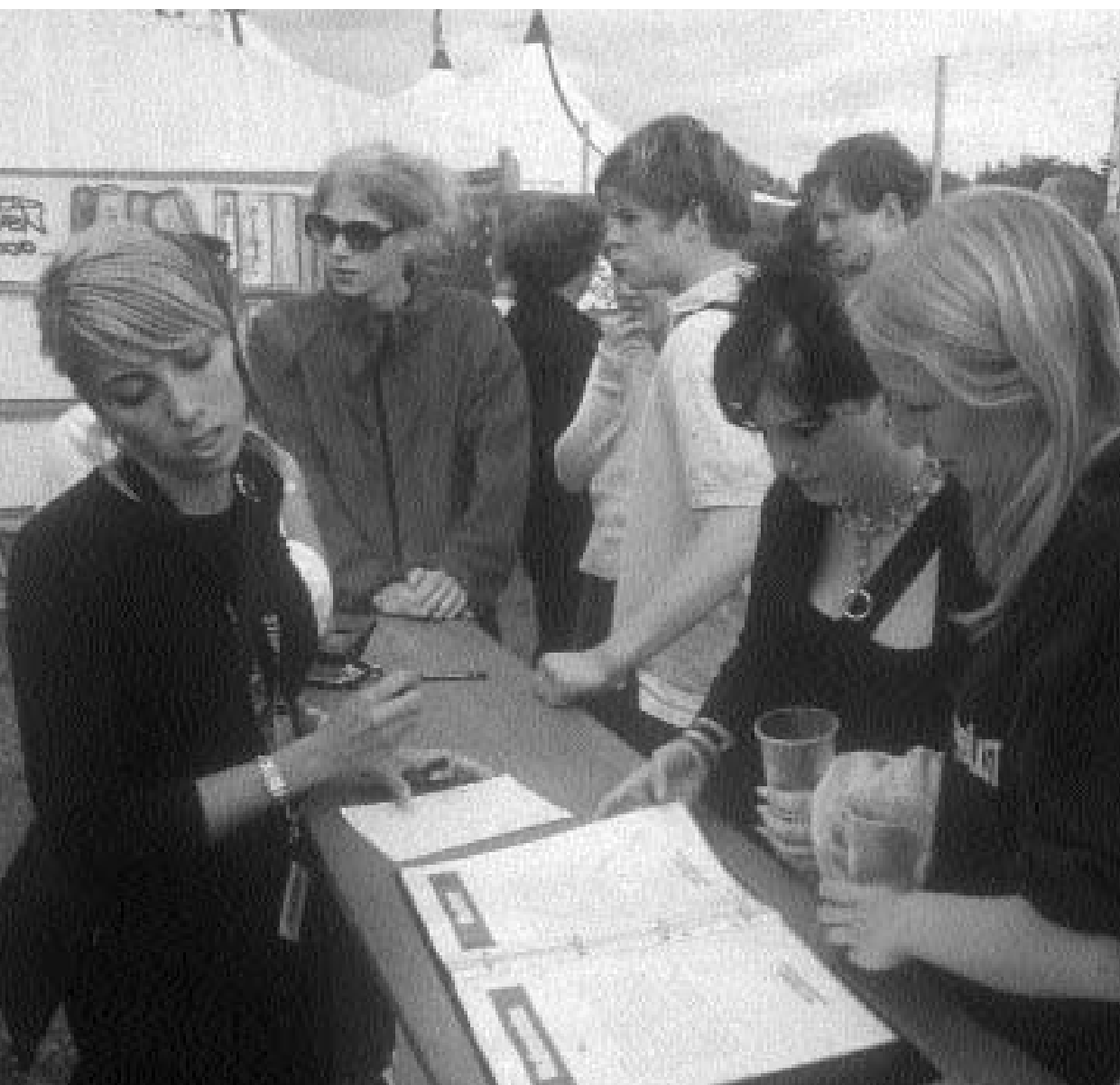
”STRÖBÖCKER”

I samband med några av de levande bibliotek som varit öppna över en längre period – t.ex. vid musikfestivaler – har bibliotekarierna ibland blivit kontaktade av läsare som har erbjudit sig att ställa upp som Bok under det pågående arrangemanget. Organisatörerna bör lämna tydliga instruktioner till bibliotekarierna hur de ska hantera sådana situationer. Författarna till denna handbok rekommenderar inte att man sätter in extra Böcker medan verksamheten pågår, försåvitt det inte råder akut brist på Böcker eller den frivillige bokkandidaten på ett kompetent sätt kan fylla upp ett väsentligt tomrum i katalogen. Den främsta anledningen är att dessa Ströböcker inte har fått samma förberedelse och information inför arrangemanget och deras motivation ofta skiljer sig från de Böcker som har rekryterats i förväg. De boktitlar som i de här fallen har kommit på förslag är exempelvis: *människa, advokat, fränskild man, egen företagare och dataprogrammerare*. Det finns en klar risk att Ströböckerna inte kommer att överensstämma med kriterierna för Böckerna som dessa beskrivits ovan. Däremot kan man, om dessa kandidater representerar en kategori som saknas i katalogen, notera deras adressuppgifter för eventuell medverkan i kommande levande bibliotek.

Om organisatörerna beslutar att lämna möjligheten öppen att ta in kompletterande Böcker, bör de tänka igenom följande:

- › i vilken utsträckning den aktuella boktiteln överensstämmer med katalogens kriterier
- › behovet att göra en förberedande intervju med Boken
- › behovet att informera människor under pågående arrangemang och besluta om villkor för deltagande
- › behovet att göra tillägg och förändringar i litteraturlistan.

Att arbeta med värdorganisationen

Att stå som värd för ett levande bibliotek är en ansvarsfull men givande uppgift som kräver engagemang hos varje intresserad festival eller festivalorganisatör. En festival kan bli en utgångspunkt för relationsbyggande och dialog mellan unga människor och denna verksamhet sänder samtidigt ett budskap om respekt och tolerans från festivalen till publiken. Med sin dynamiska och interaktiva utformning blir det ett idealiskt inslag i en festival. Tidigare erfarenheter har visat att Biblioteks- och festivalorganisatörerna måste etablera ett nära samarbete. I festivalvärdens roll ingår att skapa de lämpliga förutsättningarna och att sörja för logistiken och för ett ekonomiskt stöd till organisatörerna. Vårdorganisationen bär också ansvaret för att hjälpa till att hitta en passande plats för arrangemanget. Det är organisatörens uppgift att göra detta klart för festivalvärderna och att på ett tydligt sätt göra klart för denne vilka målen och behoven är och hur vårdorganisationen kan dra nytta av att backa upp projektet. Det är god praxis att ha villkoren detaljspecificerade i ett kontrakt med festivalorganisatörerna och det är önskvärt att dessa delar ansvaret för aktiviteten med organisatörerna av det levande biblioteket.

En förteckning över resurser och typer av stödinsatser som organisatören bör diskutera med en eventuell vårdorganisation, hittar du i avsnittet om Inre och yttre miljö.

Att sprida det levande biblioteket

Annonseringen av det levande biblioteket är en nyckelfråga och det finns många sätt för organisatörerna att sprida kunskap om arrangemanget. Festivalbesökarna kan informeras via press, festivalprogram och affischering. Det är viktigt att dra fördel av alla möjligheter till gratisreklam, men organisatörerna kan inte förlita sig enbart på de små textutrymmen som festivalprogrammen brukar erbjuda. Det är också viktigt att planlägga en strategi för att skaffa mediabevakning. Det har visat sig att man har stor nytta av street teams som går runt med flygblad och fångar människors uppmärksamhet med olika spontana insatser såväl under uppbyggnadsfasen som under pågående festival.

Som del av reklamstrategin kan man pröva något av följande förslag:

Skapa en visuell identitet för det levande biblioteket med hjälp av logotyp och slogans

”Det levande biblioteket” är i sig självt ett lockande namn på arrangemanget, men det kan behöva stöd i form av en slogan. EYCB under tre år använt parollen ”Döm inte boken efter omslaget”, som har slagit väl an och som står med på allt tryckt material och alla T-shirts och som lockar eventuella läsare att lära sig mera. Exempel på andra slogans är ”Döm inte – läs först!” och ”Vi har inga kokböcker, inga resehandböcker eller barnböcker; egentligen har vi inga böcker alls”. Exempel på logos hittar du också i den här trycksaken.

Arbetet med festivalmedia

Lägg ner litet tid på att ta reda på vilka media som är tillgängliga via festivalens system. Vissa festivaler har exempelvis en festivalradio som kan vara till hjälp med att informera publiken och det finns nästan alltid ett mediacentrum. Dessa kan hjälpa till med att distribuera pressreleaser inom ramen för festivalens PR-verksamhet. Det är också värt att undersöka möjligheterna att presentera sig via Internet, om festivalen har en egen webbsida.

Arbetet med pressen

Erfarenheterna visar att pressen mycket ofta är positivt inställd till idén bakom projektet. Det är därför viktigt att se till att pressen får en korrekt bild av biblioteket genom pressreleaser och inbjudningar samt möjlighet att besöka biblioteket för att träffa Böcker och läsare. Det är viktigt att i alla sammanhang understryka att det levande biblioteket är gratis för festivalgäster, liksom att lämna ett tydligt budskap om meningen med arrangementet.

Ta fram och distribuera informationsmaterial

Ta fram ett **reklamflygblad** med all relevant information om aktiviteterna: låneregler, öppettider, plats och en kort förklarande text. Beställ särskilda **Bok-T-shirts**: dessa kommer att göra besökarna intresserade eftersom Böckerna cirkulerar omkring på festivalområdet. Organisatörer med tillräckligt stor budget kan låta trycka upp **affischer** som – med festivalarrangörens tillstånd – kan sättas upp på festivalområdet.

Ett **street team** är en mycket värdefull tillgång – en grupp frivilliga som cirkulerar runt och sprider flygblad med låneregler och upplysningar om biblioteket. Gruppen måste få en förberedande genomgång för att kunna förklara det bakomliggande konceptet på ett vettigt sätt och guida besökare rätt. Street teams arbetar vanligen i grupper på 4–5. Se till att ha tillräckligt många exemplar av informationsmaterialet tillgängligt. Ett effektivt street team kan lätt dela ut flera tusen exemplar på en dag. Alternativt kan en grupp Böcker arbeta som street team under lugnare perioder.

Det levande biblioteket – Döm inte Boken efter omslaget!

NU ÄR VI HÄR IGEN!

**OM DU REDAN HAR HÅLSAT PÅ OSS OCH VILL GÖRA ETT NYTT BESÖK,
OM DU SÅG OSS I FJOL MEN INTE HADE TID ATT TITTA IN
ELLER OM DETTA ÄR FÖRSTA GÅNGEN SOM DU HÖR TALAS OM OSS:**

Har du någon gång funderat på dina egna stereotypa bilder och fördomar om andra människor? Eller vilket intryck andra människor kan ha av dig? Alla har vi en mängd stereotypa uppfattningar om exempelvis muslimer eller judar, poliser eller biljettkontrollörer, präster eller psykologer, feminister eller homosexuella, f.d. förbrytare eller huli-ganer, miljöaktivister och blondiner. Men man har aldrig haft tillfälle att tala med någon av dem och ta reda på hur de lever sina liv.

Om du är beredd att testa dina egna fördomar och stereotypa omdömen och möta din stereotyp öga mot öga, bör du komma med som läsare i det levande biblioteket där Böckerna kan tala!

HUR FUNGERAR DET LEVANDE BIBLIOTEKET?

- › Det levande biblioteket ligger i **Civil Sziget**, granne med **Europeiska ungdomscentrets** tält.
- › När du kommer hit första gången måste du registrera dig som läsare för att få ett **levande bibliotekspass**. Genom att bli registrerad läsare godkänner du det levande bibliotekets policy.
- › I bibliotekskatalogen kan du välja ut en bok som du vill läsa. Det finns många Böcker att välja mellan, på många olika språk...
- › Om din bok är på ett språk som du inte förstår kan det levande biblioteket också förse dig med en ordbok.
- › Om Boken som du vill läsa redan är utlånad kan du välja en annan eller komma tillbaka senare!
- › Du kan tillbringa en timme med Boken som du valt var som helst på Sziget-ön. Sedan måste du återlämna Boken till det levande biblioteket.
- › Det kostar inget att låna i det levande biblioteket om du är registrerad som läsare.

VILKA REGLER GÄLLER FÖR LÄSARNA VID DET LEVANDE BIBLIOTEKET?

- › Endast registrerade läsare som har godkänt bibliotekets regler har rätt att låna.
- › Man får bara låna en bok åt gången. Det är inte möjligt att förhandsreservera Böcker.
- › En Bok kan lånas på en timme och måste sedan återlämnas till det levande biblioteket. Läsaren kan förlänga lånetiden med högst en extra timme efter överenskommelse med bibliotekarien.
- › Läsaren måste återlämna Boken i samma mentala och fysiska skick som vid utlåningen. Det är förbjudet att vålla skada på Boken, riva ut eller vika sidor, spilla mat eller dryck över Boken eller på annat sätt utsätta Boken för kränkande behandling. Läsaren är ansvarig för att Boken återlämnas i fullgott skick.
- › Läsaren accepterar att Boken kan avbryta samtalet om han eller hon anser att läsaren uppträder hotfullt, sårande för den personliga värdigheten eller på annat sätt olämpligt.

BELÖNING TILL TROGNA LÄSARE!

Återkommande läsare kommer att få det levande bibliotekets egen T-shirt när han/hon har lämnat in sin andra Bok till biblioteket!

ÖPPETTIDER:

Det levande biblioteket är öppet alla dagar från kl. 12 till 20, sista utlån är kl. 19!

***Det levande biblioteket på Civil Sziget har organiserats av EYCB
med benäget bistånd från Sziget Iroda.***

FÖLJANDE FÖRSLAG HAR KOMMIT FRÅN DET LEVANDE BIBLIOTEKET VID SZIGETFESTIVALEN:

- › Det är viktigt att använda traditionella former för reklam och annonsering vid en festival (broschyrer, flygblad, program), men kom ihåg att festivalbesökare brukar kasta det mesta av all reklam, så undvik att skapa sopberg i onödan!
- › Det är viktigt att utnyttja nya grepp för att få ut ditt budskap och glöm inte att det effektivaste sättet är personlig direktkontakt. (Vår utvärdering visade att ett betydande antal läsare besökte det levande biblioteket eftersom de hade hört talas om det av andra.)
- › Undersök om det är möjligt för det levande biblioteket att få indirekt support via andra arrangemang, som t.ex. levande musik eller konserter framför tältet. Om det finns en radioanläggning, försök utnyttja den för annonsering. Det är viktigt att fokusera på budskapet, exempelvis: "Visst har vi alla fördomar, men vet vi hur vi ska hantera dem? Testa dina egna fördomar i det levande biblioteket."
- › Organisatörerna av det levande biblioteket bör ständigt stå i kontakt (via radio eller mobiltelefon) med Festivalorganisatörerna som har det övergripande ansvaret och möjlighet att erbjuda hjälp och information.

Utvärderingen

Varje utvärderings omfattning, detaljnivå och metoder bör vara fastställd av organisationerna under förberedelseetappen. För att få tillräckligt faktaunderlag för en utvärdering är det viktigt att tidigt definiera kriterier och tillvägagångssätt. Den här trycksaken är inte en handledning till målformulering och utvärderingsmetodik. Om ni vill veta mera om utvärdering av ungdomsaktiviteter i allmänhet, besök hemsidan www.training-youth.net³, där man kan hitta en mängd hjälpmedel och strategier inom utvärderingsmetodik för icke-formell utbildning.

Utvärderingen tjänar två huvudsakliga syften för det levande biblioteket:

- › Utvärdering av arrangemanget med avseende på uppfyllnadsgraden av **mätbara mål** som definierades i början av planeringsfasen.
- › Utvärdering av **organisationernas, bibliotekariernas och Böckernas erfarenheter** i syfte att begrunda gemensamma erfarenheter och förbättra metodiken inför en eventuell återupprepning av projektet.

INSAMLING AV KVANTITATIVA DATA:

Hur många läsare, hur många lån, hur många utlåningstimmar?

Vilka Böcker var mest populära och var fanns den lägsta efterfrågan?

Dessa uppgifter är tämligen enkla att samla in och detta är en viktig uppgift för bibliotekarierna. De bör registrera varje lån med angivande av boktitel, tid för utlånning och återlämnande och om låntagaren är en förstagsläsare eller ej. Efter avslutningen kan dessa uppgifter bearbetas statistiskt.

Hur många visade intresse utan att bli läsare?

Detta kan bli en komplicerad uppgift att utföra mitt uppe i allt annat. Det kan bli en extrauppgift för bibliotekarierna att räkna intresserade människor genom att bocka av dessa på en särskild lista, men sådana data kan bara bli ungefärliga när det rör sig om arrangemang med tusentals besökare.

Pressbevakning

Spara tidningsartiklar, banda TV- och radiosändningar och notera antalet intervjuande journalister eller förfrågningar hos Böcker, läsare och organisationer. Det är också lämpligt att registrera mediabevakningen av kända personer som besöker det levande biblioteket. Detta ingår inte direkt i underlaget för utvärderingen, men kan användas för framtida annonsering.

INSAMLING AV KVALITATIVA DATA

Enkäter

Med tanke på det stora antalet personer som är engagerade i ett levande bibliotek, är enkäterna en lätthanterlig och lämplig metod att samla in data. Enkäterna bör finnas till hands i god tid innan arrangemanget börjar för att

³ T.ex. *T-Kit on Training Essentials*, särskilt kapitel 3.6. © Europarådet & European Commission, October 2002.

kunna distribueras till Böcker och läsare under loppet av bibliotekets verksamhet för att så många svar som möjligt ska kunna samlas in av bibliotekarier och organisatörer efter avslutningen. Det behövs olika enkäter för varje grupp. Läsaren bör ha möjlighet att välja om hans personuppgifter skall registreras, men i princip skall läsarens anonymitet vara skyddad.

EXEMPEL PÅ ENKÄTER

I slutet på det här avsnittet finner du två standardenkäter, en för läsarna och en för Böckerna. Frågorna är ungefärliga och kan givetvis anpassas till varje levande bibliotek.

Läsarenkäter

Det är viktigt att läsarenkäten är kortfattad och kan besvaras på ett par minuter. Bibliotekarierna har uppgiften att dela ut enkäterna till läsarna. Det idealiska skulle vara om flitiga läsare fyller i enkäten efter sitt sista lån. Läsaren bör vara informerad om att uppgifterna i enkäten är till för att förbättra det levande bibliotekets arbetsmetodik och ge statistiskt underlag. Läsaren behöver inte figurera med sitt namn om han/hon inte särskilt önskar att göra detta.

Här följer ett urval av typiska svar i läsarenkäter från tidigare levande bibliotek:

Fråga: Vilken var den viktigaste erfarenheten för dig som läsare i det levande biblioteket?

Exempel på svar:

- *Böckerna är modiga nog att våga vara sig själva*
- *att vara öppen för olika uppfattningar och att överskrida gränser*
- *att få konfrontera min uppfattning med andras*
- *att omvärdera och pröva mina åsikter*
- *att titta bakom fasaden*
- *personlig kontakt, nya bekantskaper*
- *en fascinerande dialog*
- *att vidga världen och få själslig kontakt med den mänskliga naturen*
- *det var intressant att tala med människor som jag normalt inte skulle ta kontakt med*
- *jag fick lära mig en mängd intressanta saker som jag inte kände till tidigare*

Bokenkäter

Böckerna kommer av allt att döma att vara mycket belåtna och till och med känna ett behov att dela med sig av sina erfarenheter och kommentera dessa i skrift. Det är lämpligt att dela ut enkäten till Böckerna i början av det levande biblioteket och be att få in dem vid avslutningen eller kort därefter vid en överenskommen deadline. Böckernas respons kan sammanfattas efter avslutningen och komma till användning för briefing av nästföljande Böck-

VING LIBRARY

European Youth Centre
Budapest

Centre Européen
de la Jeunesse

COUNCIL OF EUROPE

er. Organisatörerna bör noga studera utvärderingen av Böckernas enkätsvar och reagera utan dröjsmål om någon Bok värderar sina erfarenheter negativt, eftersom detta kan föranleda en djupdiskussion med någon av organisatörerna och den aktuella Boken.

Här följer några utdrag ur utvärderingsenkäter från tidigare levande bibliotek:

Fråga: Vilken var din bästa upplevelse under veckan som Bok?

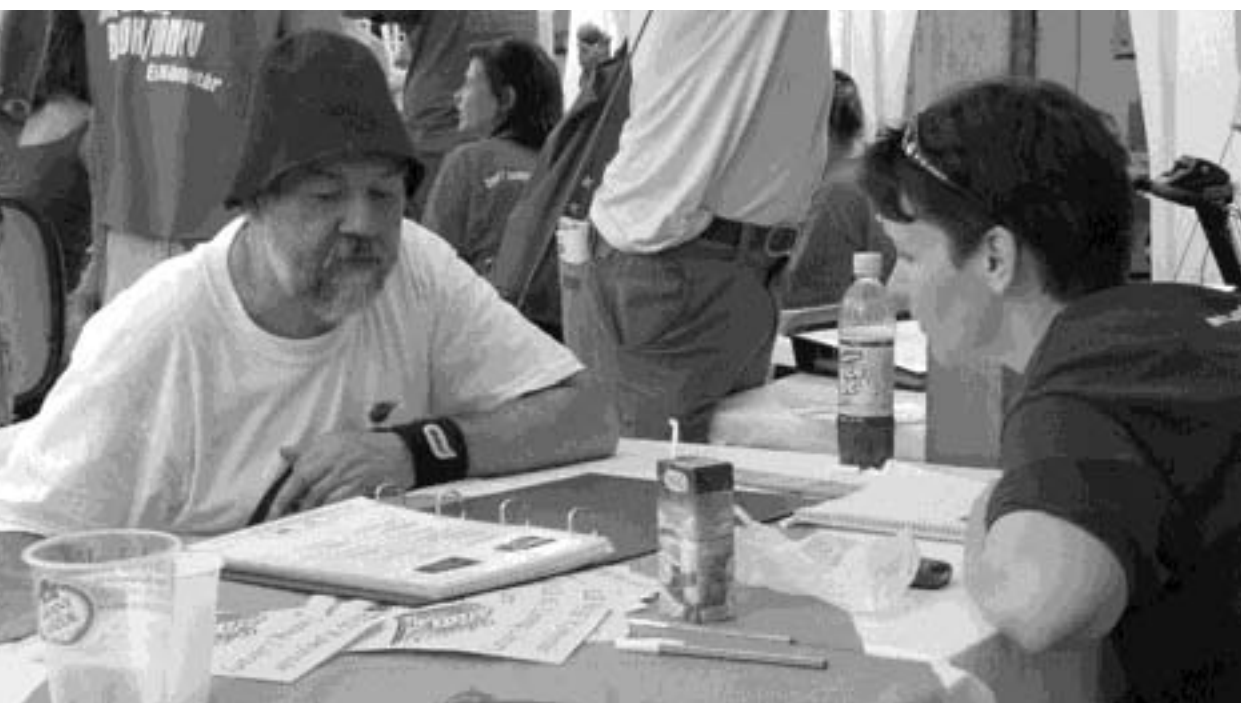
Exempel på svar:

- *läsarna var spontana*
- *en läsare lånade mig inte för att jag var handikappad utan för att jag var kvinna*
- *fem holländare lånade mig i två timmar, de var vänliga och intelligenta och det var årets mest givande samtal*
- *den stora empatin hos sexton-tjugoåriga läsare*
- *flera heterosexuellas intresse för homosexualitet*
- *söta flickor ville låna mig*
- *inspirerande och intelligenta frågor från intresserade läsare*

Fråga: Vilken var din värsta upplevelse under veckan som Bok?

Exempel på svar:

- *några läsare lånade mig för att jag skulle lösa deras problem*
- *en kille var mycket frustrerad och hade en otrevlig attityd under hela samtalet*

- en läsare som frågade om vi skulle byta ut kvinnorna mot getter?
- en person fördömde mig för det jag var
- en läsare som inte var intresserad och bara ville fördriva tiden
- ingenting alls
- att känna sig utsliten och trött när dagen var slut.

Fråga: Vilka frågor återkom oftast?

Exempel på frågor:

- Kan en feminist vara gift och ha barn?
- Hur kan någon vilja jobba i ett sånt yrke som biljettkontrollör?
- Vilket är ditt hemland?
- Är din övriga familj också handikappad?
- Existerar Gud och finns det ett liv efter döden?
- Varför började du dricka och hur lyckades du sluta?
- Varför kom du till vårt land?
- Har du hamnat i någon otäck situation någon gång?
- Hur är det att vara polis?
- Vad sade dina föräldrar när de fick veta att du är homosexuell?
- Vilken religion är den rätta?
- Kan zigenare acceptera icke-zigenare?
- Hur kan jag skaffa jobb i en Europaorganisation?
- Hur känns den första dagen i fängelse? Hur känns den första dagen i frihet?
- Om du fick en ny chans, vad skulle du göra annorlunda?

UTVÄRDERINGSMÖTEN

Utvärderingsmöten äger ofta rum medan arrangemanget pågår. Många arbetsteam föredrar att ha en kort avstämning när arbetet är slut. En ordentlig utvärdering, där Böcker och bibliotekarier också deltar, bör äga rum några dagar eller någon vecka efter avslutningen. Det kan också vara nyttigt att bjuda in partners, som t.ex. frivilligorganisationer som har ställt upp med Böcker, liksom värdorganisationen.

EXEMPEL PÅ UTVÄRDERINGSFORMULÄR FÖR LÄSARE I DET LEVANDE BIBLIOTEKET

Kära Läsare!

Tack för att du vill offra några minuter av din tid på att fylla i detta frågeformulär och dela med dig av dina erfarenheter efter att ha läst en eller flera av de levande Böckerna. Dina synpunkter hjälper oss att vidareutveckla det levande biblioteket. Alla svar kommer att behandlas konfidentiellt och anonymt.

Din ålder:

Kön: Man Kvinna

Nationalitet: .....

Var hörde du först talas om det levande biblioteket?

- TV Radio Tidning Passerade förbi tältet:
 Annonsering inom Szigetområdet Från tidigare läsare Andra källor

Har du deltagit som läsare vid något levande bibliotek tidigare?

- Nej, detta var första gången Ja, ...

Vilken Bok lånade du? .....

Vad tyckte du om idén med det levande biblioteket?

- 1 2 3 4 5 (1-inte alls, 5-imponerande)

Vad tyckte du om urvalet av Böcker och stereotyper som presenteras i katalogen?

- 1 2 3 4 5 (1- inte alls, 5-imponerande)

Kommentarer: .....

Hur vill du värdera bibliotekariernas service?

- 1 2 3 4 5 (1-inte det minsta hjälpsamma, 5-mycket hjälpsamma)

Om du använt dig av en Ordbok, hur nöjd var du med denna ?

- 1 2 3 4 5 (1-missnöjd, 5-mycket nöjd)

Vilken är din viktigaste erfarenhet av att läsa bibliotekets Böcker?

.....

Har du lärt dig någonting nytt av att läsa en eller flera Böcker från det levande biblioteket?

.....

Skulle du rekommendera andra att bli en av läsarna i det levande biblioteket?

.....

Skulle du vilja rekommendera några andra Böcker som vi bör ta med i vår katalog?

.....

Tack för att du ville dela med dig av dina synpunkter!

EXEMPEL PÅ FRÅGOR I UTVÄRDERINGSFORMULÄR FÖR BÖCKER I DET LEVANDE BIBLIOTEKET

Namn: .....

Din titel som Bok: .....

Ålder:

Kön Man Kvinna

Nationalitet .....

Är du medlem av någon frivilligorganisation? I så fall vilken? .....

Hur många läsare har du haft i det levande biblioteket?

1-5 5-10 över 10

Hur är dina erfarenheter som Bok?

1 2 3 4 5 (1-mycket dåliga, 5-mycket goda)

Vilket var ditt intryck av dina läsare?

1 2 3 4 5 (1-omotiverade att lära, 5-mycket välmotiverade)

Hur bra var förhandsinformationen om din uppgift som Bok?

1 2 3 4 5 (1-otillräcklig, 5-mycket tydlig)

Vilken är din bedömning av bibliotekspersonalens insats?

1 2 3 4 5 (1-inte det minsta hjälpsam, 5-mycket hjälpsam)

Om du använde dig av en ordbok, hur fungerade kommunikationen er emellan?

1 2 3 4 5 (1-dåligt, 5-mycket bra)

Vilken är din uppfattning om arbetstidens längd?

1 2 3 4 5 (1-alltför lång, 5-fullt tillräcklig)

Vilket utbyte tror du att dina läsare hade av att läsa dig? .....

Vilket utbyte hade du av att bli läst? .....

Vilka var de vanligaste frågorna? .....

Vilken var den mest utmanande delen av din uppgift som Bok? .....

Vilka råd vill du ge inför nästa levande bibliotek? .....

Till framtida Böcker: .....

Till organisatörerna: .....

Till bibliotekarierna: .....

Till framtida läsare: .....

Presentationen i katalogen: .....

Är du beredd att ställa upp som Bok en annan gång? .....

Övriga synpunkter .....

Bilagor

FOTO INDEX OCH RÄTTIGHETER

Omslagsfoto

Vem är Boken?

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 7

Öbor

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 8

Az Elő Könyvtár – det levande biblioteket

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 11

Feministbok deltar i en diskussion om genusperspektiv i Ombudsmannakontorets tält vid Szigetfestivalen

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 17

Ingången till det levande biblioteket vid Roskildefestivalen

© Mathies Erlandsen, Stop Volden, Danmark, 2000

Sida 19:

Alla Böckerna i det levande biblioteket vid Alværns Ungdomskola, Nesodden, Norge, 2003

Tack till Norsk Folkehjelp

Sida 21:

Bibliotekarier hjälper läsare att välja

© Art Factory, 2003

Sida 23

Katalogstudie

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 24

Det levande biblioteket och EYCB-ståndet vid Szigetfestivalen

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 25

En bok för tre läsare, tack!

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 26

Studenter i grupp tillsammans med en Bok.

Alværn Ungdomskola, Nesodden, Norge, 2003

Tack till Norsk Folkehjelp

Sida 28

Böcker som väntar på läsare.

© Art Factory, 2003

Sida 32

Katalogen

Blond Bok

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 34, 35

Böcker på egen hand

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 37

Böcker lär känna varandra, Rock In Rio Lisbon

Tack till Ronni Abergel, 2004

Sida 39

Jag klädde mig inte precis för denna händelse, Roskildefestivalen

Tack till Asma Mouna, Stop Volden Danmark, 2000

Sida 40

Studenter i samspråk med en Bok.

Alværn Ungdomskola, Nesodden, Norge, 2003

Tack till Norsk Folkehjelp

Sida 45

Tre läsare i samspråk med Invandraboken, Rock In Rio Lisbon

Tack till Ronni Abergel, 2004

Sida 47

Platsbyte

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 49

Hög tid för bibliotekarier

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 51

Bibliotekarie i samspråk med intresserade läsare, Roskildefestivalen

Tack till Mathies Erlandsen, Stop Volden, Danmark, 2000.

Sida 52

Människobiblioteket i biblioteket

Tack till Szabo Ervin Biblioteket, Budapest, 2004

Sida 53:

Människobibliotekets marknadsföringsteam på Roskildefestivalen

Tack till Mathies Erlandsen, Stop Volden, Danmark 2000

Sida 54:

Läsning av marknadsföringsprogram

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 55:

Bibliotekarien förklarar litteraturlistan, Roskildefestivalen

Tack till Mathies Erlandsen, Stop Volden, Danmark, 2000

Sida 59

Läsning utanför Människobiblioteket

© Art Factory, 2003

Sida 60

Läslysten väljer en ny Bok

© Europarådet, Europeiska ungdomscentret, Budapest, 2004

Sida 66 (bilaga)

Människobibliotekets stånd, Rock in Rio, Lisbon, 2004

Tack till Ronni Abergel, 2004

Sida 67

Människobibliotekets PR-affisch på Alværn Ungdomskola, Nesodden, Norge, 2003

Tack till Norsk Folkehjelp

EN AV MÅNGA AFFISCHER FRÅN DET LEVANDE BIBLIOTEKET VID ROSKILDEFESTIVALEN 2000
Tack till Stop Volden, Danmark

TEXT:

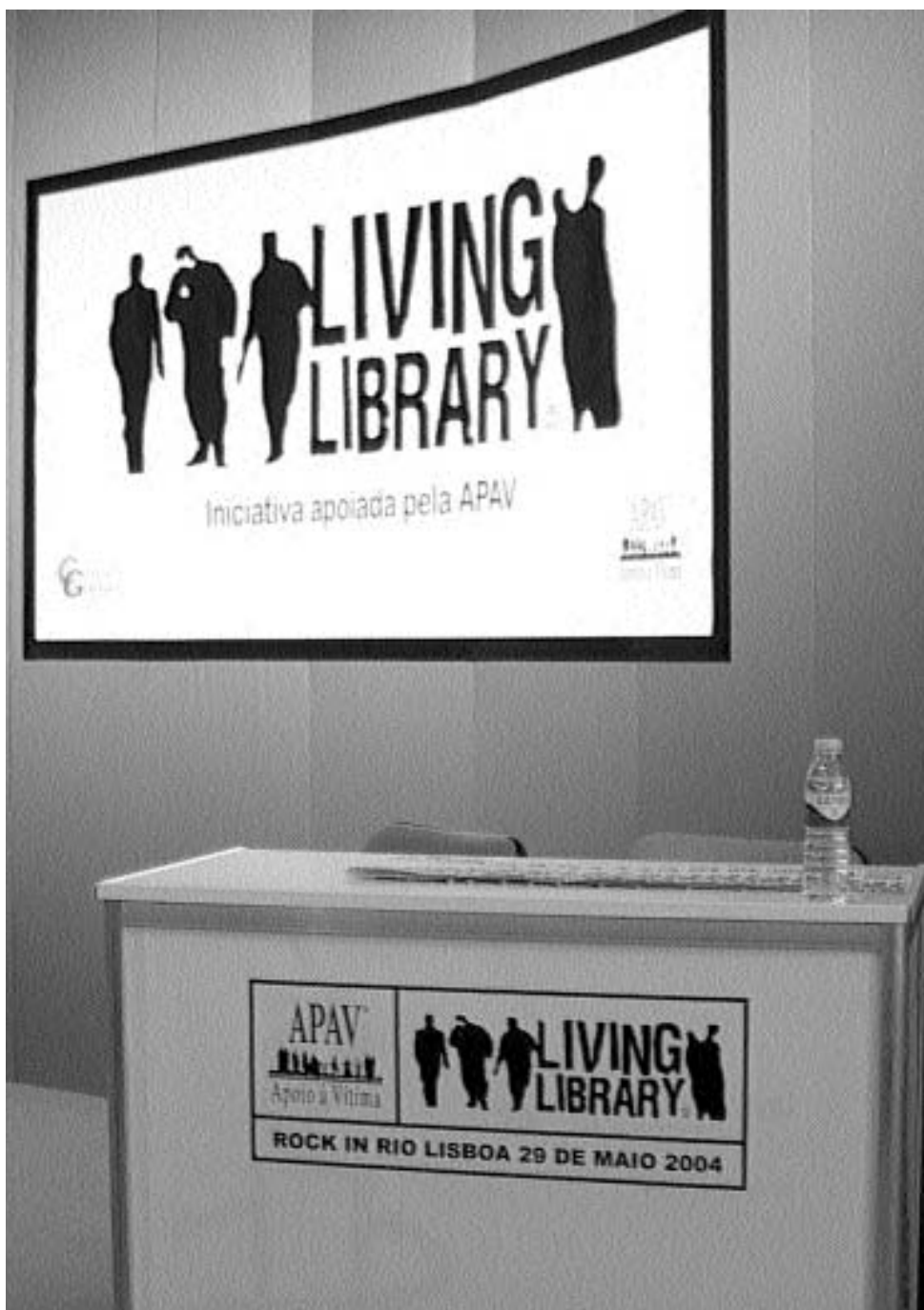
NÄR DU ÄR KLAR KOMMER DET SÄKERT ATT KÄNNAS SOM OM DU HAR FÖRLORAT EN VÄN

TEXT PÅ KORTET I HÖGRA HÖRNET:

Låna en människa som du normalt inte tål. Vi har ett brett urval av populära typer som bögar, hip-hopare eller dörrvakter. Ta en promenad och pratas vid – eller gör något annat. Glöm bara inte att återlämna personen inom två timmar.

**DET LEVANDE BIBLIOTEKETS DISK VID ROCK IN RIO-FESTIVALEN
LISSABON 2004**

EN KATALOGSIDA OCH ETT LÅNEKORT (EYCB)

Feminista

Feminist

• Gyűlöli a férfiakat,

• Leszbikus,

• Képtelen pasit szerezni magának,

• Egy

• Hates men,

• Is lesbian,

• Couldn't get a boyfriend,

• Is a feminist due to a trauma,

• Aggressive,

• Hairy legs, hairy all over.

Ha erre a könyvre más nyelven lenne szükséged, fordulj a könyvtárhoz!
For availability in additional languages, please contact the librarian.

PROV PÅ T-SHIRTS

T-shirts från det levande Biblioteket vid Alværns ungdomsskola
Tack till Norsk Folkehjelp

T-shirts från det levande Biblioteket vid Szigetfestivalen
Design: Art Factory, Budapest

EUROPARÅDETS UNGDOMSSEKTOR OCH UTBILDNINGSPROGRAM FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Det levande biblioteket är del av Europarådets ungdomssektors prioriterade program "Ungdom för mänskliga rättigheter och social sammanhållning".

- › initiera åtgärder mot kränkningar av mänsklig värdighet, som t.ex. social uteslutning, våld, rasism, intolerans och diskriminering;
- › bemyndiga unga människor att aktivt verka mot uttryck för rasism, främlingsfientlighet, diskriminering och könsrelaterat våld;
- › utveckla undervisningshjälpmedel och metoder som hjälp till medarbetare inom utbildning kring mänskliga rättigheter;
- › initiera och stödja pilotprojekt och kunskapsförmedling kring utbildningen om mänskliga rättigheter över hela Europa;
- › samla europeiska nätverk av utbildare, s.k. multipliers och ungdomsorganisationer som aktivt verkar för mänskliga rättigheter.

Genom att delta i stora öppna arrangemang för unga människor har vi en unik möjlighet att sprida budskapet om mänskliga rättigheter, ungdomsdeltagande och tvärkulturell utbildning till en bredare publik.

Om du vill veta mera om Ungdoms- och idrottsdirektoratets program, besök våra hemsidor:

www.coe.int
Europarådets officiella webbsida.

www.coe.int/youth
Europarådets Direktorat för ungdoms- och idrottsfrågor, program, beslutsorganisationer, publikationer, partners och mycket annat...

www.coe.int/hre
Webbsida med information om utbildningsprogram för mänskliga rättigheter med länkar till publikationer och utbildningsmaterial.

www.eycb.coe.int
Europeiska ungdomscentrets websida med program, publikationer, nätjänster och nyttig praktisk information.

